

6

2016
ročník 68

Mám rád,
když mi čteš

PLŮJTE
S NÁMI DO
SVĚTA
FANTAZIE

TÉMA

Český webový archiv

AKTUÁLNĚ

450 let Vědecké knihovny
v Olomouci

ČESKÁ ČTENÁŘSKÁ REPUBLIKA

Vybrané fenomény: Remarque

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y

9 1770011232004 06

Cena 40 Kč

- 203** ..... **TÉMA**
Český webový archiv v novém kabátku
 Jaroslav Kvasnica, Barbora Rudišínová
- 207** ..... **450 let Vědecké knihovny v Olomouci: malé ohlédnutí za velkolepou výstavou**
 Milada Písková
- 209** ..... **POSTŘEHY – NÁZORY**
Oborová brána ART a Centrální portál knihoven
 Ila Šedo / Petr Žabička
- 214** ..... **Z KNIHOVNICKÝCH STATISTIK**
Návštěvníci a uživatelé knihoven
 Dana Smetanová, Vladana Pillerová
- 216** ..... **JEDENÁCTERO POHÁDEK O PUBLIC RELATIONS**
Pohádka pátá: O novinářích Věra Ondřichová
- 217** ..... **Projekt PRALIT – Záchrana a zpřístupnění pražské židovské literatury v Městské knihovně v Praze**
 Marta Jílková, Kateřina Šírová Vojřířová
- 221** ..... **JAK NA TO**
Vzorové pracovní náplně – pomůcka (nejen) pro personalisty – 2. díl Zlata Houšková
- 223** ..... **ČESKÁ ČTENÁŘSKÁ REPUBLIKA: Vybrané fenomény – 1 Remarque** Jiří Trávníček
- 225** ..... **KNIHOVNÁM V MALÝCH OBCÍCH**
Jak se budí knihovny: Budme vidět
 Eva Husáková
- 226** ..... **Wikipedie: Zkracujeme cestu k informacím**
 Vojtěch Dostál
- 228** ..... **JAK SE DĚLÁ DOBRÁ DĚTSKÁ KNIHOVNA... Na ingrediencích záleží**
 Eva Maurová, Kateřina Smrcová
- 229** ..... **RECENZE**
Danažský dar svobody a bohatství Petr Nagy
- 230** ..... **Ústřední technická knihovna dopravy se představuje** Monika Vitnerová, Eva Rubková
- 232** ..... **VÁLKA WALKEROVÝCH ANEB JAK VYZRÁT NA LITERÁRNÍ WORKSHOPY**
Život je dialog Jiří W. Procházka, Klára Smolíková
- 235** ..... **INSPIRACE Z KNIHOVEN**
- 237** ..... **LITERÁRNÍ VÝROČÍ ČERVENEC**
- 238** ..... **SYLVA ŠIMSOVÁ SE HLÁSÍ Z ANGLIE**
- 239** ..... **ZE SVĚTA**
- 240** ..... **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**

- 1 Vyhlášení komiksově soutěže *S Golemem* po Praze (str. 217) Foto archiv knihovny
 2 „Kamarádka knihovna“ v Novém Městě nad Metují (str. 228) Foto archiv knihovny
 3 Workshop s Klárou Smolíkovou v rožnovské knihovně (str. 232) Foto Jiří W. Procházka
 4 *Noc s Andersenem* v chodovské knihovně (str. 235) Foto Dana Urbanová

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace Středočeského kraje,
 ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
 ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková
 Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
 Tel.: 312 813 154 (Lenka Šimková)
 Tel.: 312 813 138 (Pavla Vlková)
 e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vlkova@svkkl.cz;
 redakcetenare@centrum.cz

Redakční rada:

Ing. Jiří Mika (předseda), Bc. Svatomíra Fojtová,
 PhDr. Ladislav Kurka, Mgr. Petra Miturová,
 PhDr. Vít Richter, Mgr. Renáta Salátová,
 PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
 A.L.L. production, s. r. o., Ve Žlábku 1800/77, Hala 7A,
 193 00 Praha 9 – Horní Počernice,
 tel.: 234 092 811 (sekretariát), e-mail: info@predplatne.cz
 Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s.

– drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ s. r. o.;
 B. Weleminová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím
 poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994
 Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou
 s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
 Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
 (dvojičíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34,
 tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209,
 e-mail: herslova@lkpermanent.sk
 Cena jednoho čísla 1,992 €, roční předplatné 22,575 €
 (dvojičíslo 2,656 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
 Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
 zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 6. 2016.
 Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- TOPIC: Czech web archive in a new coat
Jaroslav Kvasnica, Barbora Rudišínová |203
- 450 years at the Olomouc Research Library: a small look back at a grand exhibition
Milada Písková |207
- INSIGHTS – OPINIONS: ART Portal and the Central Libraries Portal
Ila Šedo / Petr Žabička |209
- LIBRARY STATISTICS: Library visitors and users
Dana Smetanová, Vladana Pillerová |214
- ELEVEN PUBLIC RELATIONS TALES:
 Fifth tale – On journalists
Věra Ondřichová |216
- Project PRALIT – preserving and providing access to Prague Jewish literature at the Prague Municipal Library
Marta Jílková, Kateřina Šírová Vojřířová |217
- HOW TO: Sample job descriptions – an aid (not only) for human resources staff – 2
Zlata Houšková |221
- CZECH REPUBLIC OF READERS: Selected phenomena – 1
Remarque Jiří Trávníček |223
- LIBRARIES IN SMALL MUNICIPALITIES:
 How libraries are built – Let us be seen
Eva Husáková |225
- Wikipedia: Shortening the route to information
Vojtěch Dostál |226
- HOW A GOOD CHILDREN'S LIBRARY IS MADE...
 The ingredients are important
Eva Maurová, Kateřina Smrcová |228
- REVIEW: Double-edged gift of freedom and wealth
Petr Nagy |229
- Presenting the Central Technical Transport Library
Monika Vitnerová, Eva Rubková |230
- WALKER'S WAR OR HOW TO OUTWIT LITERARY WORKSHOPS:
 Life is a dialogue
Jiří W. Procházka, Klára Smolíková |232
- INSPIRATION FROM THE LIBRARIES |235
- REGULAR FEATURES

AUS DEM INHALT

- THEMA: Das tschechische Webarchiv in einem neuen Mantel
Jaroslav Kvasnica, Barbora Rudišínová |203
- 450 Jahre der Wissenschaftlichen Bibliothek in Olomouc:
 ein kleiner Rückblick in die großartige Ausstellung
Milada Písková |207
- BEOBACHTUNGEN – ANSICHTEN: Das ART-Portal und das Zentralportal der Bibliotheken
Ila Šedo / Petr Žabička |209
- AUS DEN BIBLIOTHEKARISCHEN STATISTIKEN:
 Besucher und Bibliothekbenutzer
Dana Smetanová, Vladana Pillerová |214
- ELF MÄRCHEN ÜBER PUBLIC RELATIONS: Das fünfte Märchen – Über Journalisten
Věra Ondřichová |216
- Das PRALIT Projekt – die Rettung und das Veröffentlichung der Prager Judenliteratur in der Stadtbibliothek in Prag
Marta Jílková, Kateřina Šírová Vojřířová |217
- WIE DARAUFG: Die Modelarbeitsinhalte – ein Hilfsmittel (nicht nur) für Personalleiter – 2
Zlata Houšková |221
- DIE TSCHECHISCHE LESEREPIBLIK: Ausgewählte Phänomene – 1
 Remarque
Jiří Trávníček |223
- FÜR DIE BIBLIOTHEKEN IN KLEINEN DÖRFEN:
 Wie weckt man die Bibliotheken – Lass uns sichtbar sein
Eva Husáková |225
- Wikipedia: Wir machen den Weg zu Informationen kürzer
Vojtěch Dostál |226
- WIE MACHT MAN DIE GUTE KINDERBIBLIOTHEK...
 Es liegt an Ingredienzen
Eva Maurová, Kateřina Smrcová |228
- REZENSION: Ein Danaergeschenk der Freiheit und des Reichtums
Petr Nagy |229
- Die Zentrale Technische Bibliothek stellt sich vor
Monika Vitnerová, Eva Rubková |230
- DER WALKERKRIEG VON WOLKERS ODER WIE KANN MAN DEN LITERARISCHENWORKSHOPS BEIKOMMEN: Das Leben ist ein Dialog
Jiří W. Procházka, Klára Smolíková |232
- INSPIRATIONEN AUS BIBLIOTHEKEN |235
- STÄNDIGE SPALTEN

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, chtěla bych tentokrát nejprve poděkovat kolegyním z Moravské zemské knihovny, a tím i celé knihovně, která se zhostila přípravy diskusního setkání redakcí českých a slovenských knihovnických časopisů. Při příležitosti 30. výročí vzniku časopisu *Duha* jsme se v polovině května sešli v Brně a alespoň za sebe mohu říct, že jsme se rozcházelí s nemálo náměty k zamyšlení. O této profesní i společensky zajímavé události budeme na stránkách *Čtenáře* informovat ještě podrobněji, a to v některém z následujících čísel. Děkujeme tedy za pozvání a příležitost k diskusi!

Významné výročí – 450 let – slaví letos také Vědecká knihovna v Olomouci. Ohlédnutí za reprezentativní výstavou, která se konala v nedávných dnech, je jedním z prvních příspěvků v tomto čísle. Ještě před ním se můžete začíst do tradiční rubriky *Téma*, kterou v červnu obsadil Webarchív. Představuje se v novém kabátku a láká další knihovny ke spolupráci při snahách zachytit vývoj českého webového prostředí a zejména uchovat kulturní obsah, který je jeho prostřednictvím v současné době dostupný.

Pravidelných rubrik a seriálů se v letošním ročníku *Čtenáře* urodilo poměrně mnoho. Některé v průběhu roku 2016 skončí, jiné budou nadále pokračovat a další se dočkají inovace. Nebudu toho zatím mnoho prozrazovat... Co nás však aktuálně těší, je právě začínající cyklus příspěvků *Česká čtenářská republika – vybrané fenomény*. Jejich autor profesor Jiří Trávníček nám poskytl k uveřejnění čtyři kapitoly z připravované stejnojmenné publikace, a tak se ještě před jejím vydáním můžete seznámit s několika zajímavými skutečnostmi, které odhalil ve čtenářských životopisech české populace. V prvním díle je pozornost věnována E. M. Remarquovi, který se pro mnohé čtenáře stal a stává autorem tzv. přestupným – láká nás v období, kdy z dětské četby přecházíme na tu „dospěláckou“.

K trojici zmíněných článků už nyní nic nepřidám, v době distribuce červnového čísla budou mít totiž mnozí z nás nakročeno k letní dovolené, kterou si šetříme také na jinou než odbornou četbu.

Přeji Vám pohodové letní dny!

Lenka Šimková

● Klub dětských knihoven SKIP vyhlašuje **6. ročník soutěže o nejlepší knihovnu pro děti v ČR Kamarádka knihovna**. Veškeré informace a pokyny k soutěži jsou uveřejněny na webu <http://www.kamaradk knihovna.cz/>. Přihlášky do soutěže je nutné zaslat do **15. 6. 2016** na adresu SKIP, k rukám B. Štěpánové, Klementinum 190, 110 00 Praha 1. Mediálním partnerem soutěže bude opět Český rozhlas, jedním z hlavních partnerů pak časopis *Mateřídouška* či firma Ceiba. Soutěž podpoří i další partneři.

● Seminář **Chceme dětem číst – Svět dětí v literatuře pro děti a mládež** se uskuteční ve dnech **22. a 23. 6. 2016** v Knihovně Jiřího Mahena v Brně. Zaměřen bude na představení nejrozličnějších knih s dětským hrdinou a jeho osudy – například na tematiku domácího násilí, hendikepů, poruch příjmu potravy a další. Podrobný program naleznete na <http://www.kjm.cz/centrum-detskeho-ctenarstvi>. Přihlašovat se je možné do **17. 6. 2016**.

NEUŠLO NÁM

● V dubnu letošního roku proběhlo v Klementinu ustavující zasedání třináctičlenné **Rady Národní knihovny České republiky**, která se bude vyslovovat k zásadním koncepčním záměrům, jakými jsou například rekonstrukce Klementina, dostupnost fondů, digitalizace a další aktuální témata. Na druhém zasedání Rady v květnu bylo zvoleno předsednictvo a zároveň schválen jednací řád. Do funkce předsedkyně Rady NK ČR byla zvolena děkanka FF UK doc. Mirjam Friedová, Ph.D., a do funkce místopředsedy ředitel Moravské zemské knihovny prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

● Cenu INFORUM 2016, která je udělována na stejnojmenné konferenci, získala **Virtuální národní fonotéka**. Gratulujeme! Virtuální národní fonotéka je unikátním portálem zpřístupňujícím informace o existenci, lokaci a podobě zvukových dokumentů nacházejících se na území České republiky. Provozován je Moravskou zemskou knihovnou v Brně.

Český webový archiv v novém kabátku

Od vzniku webu v 90. letech minulého století narostl počet dokumentů publikovaných online do obrovského množství. Web se zároveň stal místem, kde se lidé přirozeně kulturně projevují. Obsah publikovaný na webu se proto stal předmětem zájmu institucí, které se starají o uchování kulturního dědictví pro další generace.

Web je svým charakterem velmi proměnlivé médium, což ovlivňuje i dokumenty publikované v jeho prostředí a zároveň to přináší obrovské výzvy pro veškeré archivační snahy. Webové stránky se neustále mění, vznikají nové a mnohé také zanikají. Typickým příkladem webových stránek, které se mění nebo zanikají, jsou zejména zpravodajské weby, časově vymezené akce a projekty, weby politických stran a uskupení a další weby s aktuálními informacemi.

Web není jen dynamické médium, ale také médium rozsáhlé – především co se týče datového objemu. To přináší enormní nároky na infrastrukturu, ať už máme na mysli kapacitu úložných zařízení či požadavky na výkon, které jsou potřeba pro zpracování velkých objemů dat. A proto se většina webových archivů vyvíjí v prostředí národních knihoven (financovaných státy), které vnímají webový obsah jako přirozenou evoluci svých fondů. S tímto jevem také souvisí zaměření webových archivů „pouze“ na národní doménu. Samozřejmě je možné najít webové archivy i v řadách univerzit či neziskových organizací, ale národní knihovny na tomto poli dominují. Velkou výjimkou potvrzující pravidlo je americká organizace Internet Archive, která se snaží o archivaci celého webu a stojí za vývojem nejpoužívanějších nástrojů v této oblasti (včetně sklízeče Heritrix a zpřístupňující aplikace Wayback Machine).

ČESKÝ WEBOVÝ ARCHIV

Vznik Českého webového archivu se datuje již do roku 2000, kdy začal být budován v rámci projektu tří spolupracujících institucí – Národní knihovny České republiky, Moravské zemské knihovny a Masarykovy univerzity. Dnes je Český webový archiv (dále jen Webarchív) již implicitní součástí Národní knihovny ČR a kompletně jej spravuje samostatné Oddělení archivace webu.

S neustálým rozšiřováním internetu od roku 2001 se exponenciálně zvětšuje i objem dat, se kterými se Webarchív musí vypořádat. Dnes je velikost Webarchivu přes 200 TB a při celoplošné sklizni archivujeme více než 1 200 000 domén. Z tohoto důvodu musel Webarchív přistoupit k zavedení roční deduplikace dat v rámci jednotlivých sklizní. Sklizení je myšlen proces automatického stahování a sběru dat z vybraných webových zdrojů (vytváření kopií).

Zavedení deduplikace znamená, že se během jednoho roku kontroluje, zda nebyly digitální objekty již sklizeny v minulosti (v našem případě v rámci kalendářního roku), a pokud ano, tak se nestahují znovu, ale do metadat se umístí pouze odkaz na již jednou stažený digitální objekt. Deduplikace přinesla značnou úlevu v nárocích na objem dat – tedy na diskové kapacity. Nicméně s sebou přináší i jisté komplikace při následném zpracování dat, neboť je nutné vždy pracovat se sklizněmi v rámci celého roku.

V nedávné době prošel Webarchiv celkovou proměnou vizuální identity. Tu pro Webarchiv připravili grafici Bohdan Heblík a Luboš Svoboda. Celá proměna se nese ve znamení jednoduchosti a minimalismu. Hlavním symbolem nové vizuální identity se stala modrá barva a podtržení, které bylo v počátcích internetu charakteristické pro hypertextové odkazy, a z této symboliky vychází mimo jiné i nový logotyp.

Obr. 1: Nový logotyp

Změna vizuální identity s sebou přinesla také nové webové stránky, které jsou nyní zaměřeny zejména na uživatelskou použitelnost a představují bránu do archivu. Webové stránky jsou responzivní a fungují také na mobilních zařízeních a tabletech. Značnými změnami prošla i zpřístupňující aplikace, kterou jsme přeložili do češtiny a její vzhled přizpůsobili požadavkům našich uživatelů.

Veškerými novinkami a změnami se Webarchiv snaží co nejvíce otevřít svým uživatelům a usnadnit jim práci. To se snaží podporovat i dalšími aktivitami, jako je tvorba manuálů nebo video tutoriálů, kurátorským výběrem zdrojů na homepage a otevřenou komunikací s uživateli pomocí sociální sítě Facebook.

AKVIZICE WEBOVÝCH STRÁNEK

Akvizice zdrojů ve Webarchivu závisí na typu a účelu sklizně. Aktuálně provádíme tři typy sklizní – celoplošné, tematické a výběrové.

Cílem **celoplošných sklizní** je vytvoření obrazu „českého webu“ v určitém čase. Tyto sklizně jsou prováděny alespoň jednou ročně a zdrojem akvizice je v tomto případě seznam URL adres s národní doménou .cz poskytovaný správcem domény, společností CZ.NIC. Tato archivace probíhá automatizovaně a z kapacitních důvodů jsou jednotlivé adresy archivovány pouze do určité hloubky (5000 dotazů na doménu), není tedy archivováno kompletně vše, co je publikované na každé adrese.

Dalším typem jsou tzv. **tematické sbírky**, což jsou soubory archivovaných stránek vztahující se k určitému tématu. Jsou vybírána aktuální témata, která mají širší ohlas na internetu, například první přímá volba prezidenta nebo úmrtí Václava Havla. Kompletní přehled tematických sbírek je zveřejněn na webových stránkách Webarchivu na adrese <http://webarchiv.cz/cs/tematicke-sbirky>.

Oba typy sbírek jsou podle autorského zákona přístupné pouze v budově knihovny. Abychom však mohli zpřístupnit alespoň část archivu, budujeme také **výběrovou sbírku**, jejímž cílem je vytvořit výběrový fond webových zdrojů s historickým, kulturním či vědeckým významem a která je volně dostupná online na stránkách Webarchivu.

Novým typem sklizně, který Webarchiv chystá v příštích měsících, budou tzv. **kolekce**. Jedná se o novou platformu, která je běžná u zahraničních webových archivů. Kolekce jsou podobné jako tematické sklizně zaměřeny na určitou tematickou oblast, nicméně již nejsou vázány v čase a nemusí být realizovány na základě aktuálních událostí. Sklizení webových zdrojů v kolekci bude probíhat periodicky, podobně jako u sklizní výběrových. Hlavní myšlenkou kolekce je pravidelně archivovat určitou odbornou oblast (např. nejvýznamnější oborové webové zdroje) nebo oblast zájmu (např. webové zdroje věnované sametové revoluci), případně zdroje vázané na stát či instituci (např. webové zdroje v rámci univerzity).

První velkou kolekci přináší nově navázaná spolupráce s Univerzitou Karlovou, se kterou nyní vytváříme seznam webových zdrojů (v blízké době dojde ke spuštění první sklizně této kolekce).

Nové zdroje do výběrové sbírky volí nejčastěji přímo **kurátoři** Webarchivu. Při budování fondu elektronických zdrojů Webarchivu je používána, stejně jako v celé Národní knihovně, *metoda Konspektu*. V rámci Konspektu jsou zdroje rozděleny do předmětových kategorií. Metoda je vhodná pro snadnější uživatelskou orientaci ve zdrojích, v oblasti webových zdrojů má však určitá omezení, například nutnost zařazení jednoho zdroje zabývajícího se více tématy pouze do jedné předmětové kategorie na základě převládajícího obsahu. V každé základní předmětové kategorii Konspektu jsou vytvářeny priority a podle nich je tak budován seznam zdrojů, například v předmětové kategorii *Politické vědy* jsou jako nejvyšší priority vybrány stránky ministerstev, státních úřadů, parlamentních politických stran, v dalším pořadí to jsou politologické ústavy vysokých škol, odborné časopisy, další politické strany atd.

V oblasti akvizice spolupracuje Webarchiv také s **Českým národním střediskem ISSN**. Středisko ISSN nám pravidelně zasílá seznam periodik, jejichž vydavatelé žádají o přidělení čísla ISSN pro elektronické časopisy a souhlasí se zařazením do Webarchivu.

Navrhování zdrojů do Webarchivu je však otevřené i pro **širokou veřejnost**. Prostřednictvím formuláře na adrese <http://webarchiv.cz/cs/pridat-web> může kdokoliv navrhnout stránky, které bychom měli archivovat. Aktuálně bychom v oblasti navrhování zdrojů rádi navázali spolupráci s dalšími knihovnami a institucemi – zejména odborné knihovny mají přehled o významných elektronických zdrojích v konkrétních oblastech.

Všechny takto navržené zdroje jsou hodnoceny kurátory Webarchivu, zda po obsahové stránce splňují stanovená kritéria (preferovány jsou unikátní zdroje s historickou, kulturní či vědeckou hodnotou) a zda je bude možné archivovat i po technické stránce. V případě schválení je zahájena komunikace s vydavatelem zdroje za účelem získání souhlasu s archivací a s online zpřístupněním archivovaných verzí. Ne vždy se nám však souhlas s archivací vybraného zdroje podaří získat, vydavatel často na naši nabídku nereaguje nebo ji přímo odmítne. Vzhledem k tomu, že zpřístupnění funguje na dobrovolné bázi, množství významných zdrojů, které bychom rádi do výběrové kolekce zařadili, bohužel stále chybí. Na základě souhlasu s vydavatelem aktuálně zpřístupňujeme online téměř 5000 zdrojů.

Obr. 2: Homepage s kurátorským výběrem zdrojů

VEŘEJNÝ VS. CHRÁNĚNÝ (DARK) ARCHIV

Zpřístupnění archivních dat z Webarchivu je omezeno autorským zákonem. Archivace je vymezena tzv. *knihovní licencí* tohoto zákona, kdy je knihovnám povoleno vytvářet elektronické kopie dokumentů pro archivní účely. Tyto archivní kopie v elektronické podobě mohou být však zpřístupněny pouze v budově knihovny. V Národní knihovně jsou tak data z celého Webarchivu, tedy i celoplošných sklizní a tematických sbírek, zpřístupněna na terminálech v Referenčním centru v Klementinu. Aby mohla být data z výběrové sbírky zpřístupněna online na našem webu, potřebujeme získat souhlas vydavatele s tímto zpřístupněním. Ten je možné realizovat buď podepsáním smlouvy s Národní knihovnou, nebo pak jednodušší, avšak méně často využívanou variantou – vystavením stránek pod licencí Creative Commons.

Při vytváření nového vzhledu stránek Webarchivu jsme se rozhodli vyhledávání co nejvíce zjednodušit. K vyhledávání slouží vyhledávací pole, které je dominantní částí úvodní stránky webu. Vyhledávat lze podle URL adresy stránek, kterou je možné zadat v libovolném platném tvaru (např. <http://nkp.cz>, www.nkp.cz nebo pouze nkp.cz). Kromě URL adresy je možné vyhledávat také pomocí libovolných klíčových slov, v tomto případě jsou prohledávány názvy stránek a jejich anotace. Výstupem je pak seznam nalezených výsledků.

Druhým způsobem, jak vyhledávat zdroje Webarchivu, je prohlížení katalogu stránek, který je dostupný na adrese <http://webarchiv.cz/cs/katalog-stranek>. Katalog je členěn do předmětových skupin podle metody Konspektu a má dvouúrovňovou hierarchii. Vybrat je možné ze dvou režimů zobrazení – buď jednoduchého vizuálního, kde jsou zobrazeny pouze náhledy stránek a jejich názvy, nebo podrobnějšího textového, kde jsou uvedeny i popisné údaje (jako je URL adresa stránek, vydavatel, anotace a klíčová slova). Tento způsob vyhledávání je vhodnější pro uživatele, kteří nehledají konkrétní stránku, ale například informace na určité téma.

Webarchiv podle oborů

Obr. 3: Katalog stránek

Přehled nasmlouvaných webů dle oborového třídění:

[Vše 4811](#) / [Antropologie, etnografie 135](#) / [Beletrie 29](#) / [Biologické vědy 203](#) / [Divadlo, film, tanec 154](#) / [Ekonomické vědy, obchod 279](#) / [Filozofie a náboženství 226](#) / [Fyzika a příbuzné vědy 86](#) / [Geografie, Geologie, Vědy o Zemi 366](#) / [Historie a pomocné historické vědy, Biografické studie 270](#) / [Hudba 147](#) / [Chemie, Krystalografie, Mineralogické vědy 45](#) / [Jazyk, lingvistika, literární věda 177](#) / [Knihovnictví, informatika, všeobecné, referenční literatura 255](#) / [Lékařství 267](#) / [Literatura pro děti a mládež 1](#) / [Matematika 42](#) / [Politické vědy \(Politologie, politika, veřejná správa, vojenství\) 318](#) / [Právo 144](#) / [Psychologie 83](#) / [Sociologie 280](#) / [Technika, technologie, inženýrství 268](#) / [Tělesná výchova a sport, Recreace 208](#) / [Umění, architektura 318](#) / [Výchova a vzdělávání 193](#) / [Výpočetní technika 145](#) / [Zemědělství 172](#)

Knihovnictví, informatika, všeobecné, referenční literatura

[Vše 255](#) / [Bibliografie, Katalogy 6](#) / [Čtení, Četba 8](#) / [Funkce, význam a využívání knihoven 1](#) / [Informační věda 4](#) / [Katalogizace, Selekční jazyky 1](#) / [Knihovnictví, Informatika 24](#) / [Knihovny 2](#) / [Muzea, Muzeologie, Muzejnictví, Výstavy 50](#) / [Noviny, Tisk, Žurnalistika 7](#) / [Odborné/speciální knihovny 5](#) / [Organizace knihoven a knihovních fondů 7](#) / [Organizace všeobecné povahy 7](#) / [Polygrafie, Vydavatelství a knižní obchod 13](#) / [Rukopisy, prvotisky, staré tisky, Vzácná a pozoruhodná díla 6](#) / [Seriálové publikace, Periodika 4](#) / [Služby knihoven 1](#) / [Souborná díla 3](#) / [Univerzální knihovny, Veřejné knihovny 59](#) / [Věda, Všeobecnosti, Základy vědy a kultury, Vědecká práce, 47](#)

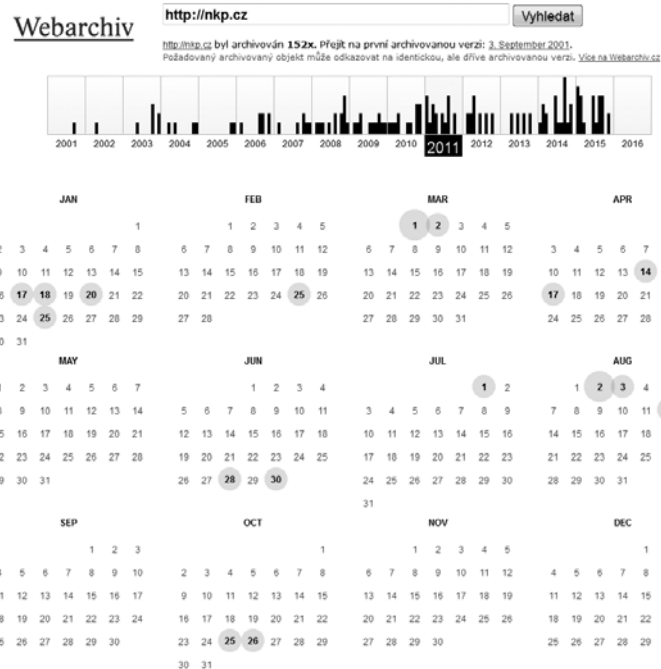
Zobrazení: vizuální, textové

V neposlední řadě lze zdroje z Webarchivu vyhledat také prostřednictvím katalogu Národní knihovny. Pro všechny zdroje zařazené do výběrové sbírky Webarchivu jsou vytvářeny katalogizační záznamy, které obsahují také odkaz na archivované verze.

Po vyhledání požadovaného zdroje nebo jeho výběru z katalogu je uživatel přesměrován do rozhraní aplikace OpenWayback, což je aplikace pro zobrazení dat z webových archivů. Navigace v tomto rozhraní je jednoduchá a intuitivní, pro každý zdroj se zobrazí časová osa a kalendář s vyznačenými daty archivace a uživatel tak může snadno zobrazit požadovanou verzi.

ZÁVĚR – BUDOUCNOST

Zaměření a činnost Webarchivu je v rámci českého knihovnictví unikátní. Většina publikovaného obsahu se dnes již přesouvá do webového či všeobecně elektronického prostředí a český webový archiv umožňuje tato data zachovat a chránit před ztrátou. Lze předpokládat, že význam webo-

Obr. 4: Aplikace OpenWayback

ých archivů bude do budoucna stále narůstat. Webarchiv Národní knihovny ČR, který vznikl v roce 2000, je také jedním z nejstarších webových archivů v Evropě a jako jediný archiv nejlépe pokrývá zdroje s českou národní doménou .cz.

Naším cílem do budoucna je budování kompletního archivu českých webových zdrojů (jež budou dlouhodobě uloženy), který bude v co největším rozsahu dostupný pro uživatele, s plnotextovým vyhledáváním a s rozhraním pro práci s obsahovými i popisnými metadaty.

450 let Vědecké knihovny v Olomouci: malé ohlédnutí za velkolepou výstavou

Olomouc je město květin, studentů, nejpamátelnější na Moravě, ale může být také právem nazývána městem knihoven. V historickém pohledu zde najdeme snad všechny typy knihoven už od středověku. V současné době je v Olomouci téměř 150 knihoven (kromě soukromých). Věvodí jim knihovna vědecká, jejíž dějiny souvisejí s historií olomoucké univerzity a církvi. Už knihovna jezuitské koleje měla význam při formování kulturního dění ve městě.

V letošním roce si Olomoučané připomínají 450 let existence vědecké knihovny ve svém

městě. A slaví toto jubileum velkolepě. Pod názvem *Chrám věd a múz* připravili pracovníci Vědecké knihovny v Olomouci ve spolupráci s Muzeem umění v Olomouci a Vlastivědným muzeem v Olomouci reprezentativní výstavu, která byla instalována ve třech historických objektech: ve Vlastivědném muzeu (v největším výstavním sále sv. Kláry), v Muzeu umění Olomouc (Muzeum moderního umění, Salon) a v hlavní budově Vědecké knihovny v Galerii Biblio. Veřejnost měla možnost prohlédnout si skutečné poklady historických fondů, například *Bibli olomouckou* z roku 1417, *Graduál*

olomoucký, *Graduál loucký* z konce 15. století, *Bibli boskovickou* a další. Autorský tým výstavy (Rostislav Krušínský, Jana Hrbáčová, Jiří Glonek, Filip Hradil, Petra Kubíčková, Miloš Korhoň, Lubomír Novotný, Vladimír Vaca aj.) využil především bohaté historické fondy Vědecké knihovny.

Slavnostní vernisáž výstavy proběhla 7. dubna 2016 za účasti zástupců Olomouckého kraje, Magistrátu města Olomouce, olomouckého arcibiskupa Mons. Jana Graubnera a dalších významných osobností. Vzbudila velký zájem veřejnosti, čtenářů a příznivců kultury. Sál Václava III. ve Vlastivědném muzeu byl naplněn do posledního místa. Program vernisáže moderoval zástupce ředitelky Vědecké knihovny v Olomouci RNDr. Jitky Holáskové Mgr. Miloš Korhoň, jeden z autorů výstavy. Úvodní slovo a zdravice hostů byly doplněny hudebním vystoupením souboru Ensemble Damian. Po zahajovacím programu si přítomní prohlédli výstavu a měli také možnost absolvovat komentovanou prohlídku.

Příjemným překvapením na této akci byla nabídka dvou nových knih, rozsáhlého (390 s.) a bohatě ilustrovaného *katalogu k výstavě* a nově zpracovaných dějin Vědecké knihovny v Olomouci. Autory obou publikací jsou pracovníci Vědecké knihovny v Olomouci, Vlastivědného muzea v Olomouci a Muzea umění v Olomouci. Editory *Dějin Vědecké knihovny v Olomouci* byli Miloš Korhoň

a Tereza Vintrová, editory katalogu Rostislav Krušínský a Jana Hrbáčová. Obě knihy mají stejný rámcový název jako výstava – *Chrám věd a múz*.

Výstavu *Chrám věd a múz* bylo možné na uvedených místech navštívit až do 12. června. Navázaly na ni další doprovodné akce, které mohly pomoci zájemcům prohlubovat jejich znalosti o historii olomoucké vědecké knihovny, a to přednášky, exkurze, vycházky a komentované prohlídky výstavy po celou dobu jejího trvání. Přednáškový cyklus zahájila prof. PhDr. Libuše Hrabová, CSc., která ve Vědecké knihovně pracovala, a to přednáškou inspirovanou rukopisy z fondů VKOL nazvanou *Muž z Bagdádu. Thebit z Harránu a islámská renesance 9. století*. Prof. PhDr. Pavel Zatloukal, CSc., seznámil posluchače s portrétem Camilla Sitteta a připomněl jeho vztah k Olomouci. V dalších přednáškách (Jiřího Glonka, Petry Kubíčkové, Lubomíra Novotného) byly připomenuty osobnosti, které se mimořádně zasloužily o rozvoj olomoucké vědecké knihovny. Bylo nabídnuto například téma zakázaných knih, které bylo v českých dějinách opakovaným fenoménem, konfiskace nepohodlných publikací aj. Program byl zpestřen workshopem – výtvarnou dílnou zaměřenou na ex libris. Uskutečnil se v Uměleckém centru Univerzity Palackého – Konviktu a jeho průběh garantoval Marek Šobán z Muzea umění v Olomouci. Pozornost byla věnována také problematice restaurování knih, s přednáškou na toto téma vystoupil Radomír Slovík z Univerzity Pardubice.

Oslavy jubilea Vědecké knihovny v Olomouci jsou mimořádnou událostí, potvrzují, že tato instituce nejen důstojně navazuje na své tradice, ale že je plnohodnotnou vědeckou a kulturní institucí i v jednadvacátém století.

MILADA PÍSKOVÁ

milada.piskova@centrum.cz

CO PRO VÁS PŘIPRAVUJEME...

- Mobilní aplikace v paměťových institucích – proč, jak a jak ne
- Mobilní aplikace pro digitální knihovnu Kramerius
- Informační vzdělávání v deseti otázkách a odpovědích
- Oceňování knihovnic, knihovníků a knihoven – velký přehled a další příspěvky

Oborová brána ART a Centrální portál knihoven

Na úspěšný projekt Jednotné informační brány (JIB), spuštěný v únoru roku 2002¹, navázal nový projekt s názvem *Koordinovaná tvorba oborových informačních bran pro oblast výzkumu: koordinace, hudba, knihovnictví a informatika*. Projekt řešila Národní knihovna ve spolupráci s Ústavem informačních studií a knihovnictví. Jak později uvedla Bohdana Stoklasová, hlavní řešitelka obou projektů, v závěrečné publikaci², „... jsme shrnuli výsledky do podoby monografie, která kromě toho, že přehledně mapuje výsledky našeho společného pětiletého snažení, může, jak věříme, sloužit jako návod dalším zájemcům o tvorbu oborových bran pro dosud nepokryté obory.“

Tato výzva skutečně velmi rychle našla své adresáty, a tak se díky iniciativě Květy Hartmanové, tehdy knihovnici Uměleckoprůmyslového muzea (UPM), podařilo dát dohromady čtyři knihovny (vedle UPM to byla Národní galerie, Moravská galerie a Vysoká škola uměleckoprůmyslová), které společně vytvořily *Virtuální uměleckou knihovnu*. Úspěch projektu a jeho kladné přijetí veřejností vyvolaly zájem dalších institucí a zanedlouho se zrodil nový projekt *Oborová brána ART – umění a architektura*. To již jsou účastny vedle dříve zmíněných další knihovny, a to Muzea umění v Olomouci, Galerie výtvarného umění v Ostravě, Národního technického muzea, Akademie výtvarných umění v Praze a později i Západočeského muzea v Plzni. Tak vznikl unikátní projekt na základě spolupráce devíti knihoven, navíc z různých oblastí (muzea, galerie, vysoké školy). Předchozí dosud realizované brány – jak *Musica*, tak i *Knihovnictví a informační věda* – jsou totiž zřizovány jednou institucí. Od počátku bylo zřejmé, že tak náročný projekt je

možné řešit pouze prostřednictvím grantových projektů, realizovaných díky programům VISK. Když byl tedy 6. prosince roku 2007 zahájen zkušební provoz Oborové brány ART, byl to úspěch nejen primárního projektu JIB a jeho výzvy, ale především ohromného nasazení knihovnic a knihovníků ze jmenovaných institucí, kteří za sebou neměli zdaleka takovou podporu svých zřizovatelů, jako mohla poskytnout Národní knihovna. Proto se domnívám, že vedle úspěšné realizace Oborové brány ART je uskutečněná spolupráce skrze rozdílná prostředí tím nejcennějším, co projekt může knihovnické veřejnosti poskytnout.

Oborová brána ART nabízí jako svůj hlavní produkt samozřejmě souborný katalog zmíněných knihoven. Běžný uživatel, ba i neznalý knihovník, se může ptát, proč opět další souborný katalog, proč nové informační prostředí. Dovolte malé vysvětlení. Všechny zmíněné knihovny přispívají do souborného katalogu Caslin a budou, jak doufáme, přispívat do nějakého katalogu, který snad bude mít i nový projekt Centrálního portálu knihoven (CPK). Jak však již bylo výše zmíněno, uživatelé těchto knihoven mají speciální potřeby, vyplývající z jejich zájmu o umění a architekturu. Potřebují tedy znát o všech umělcích vše, co je možné zjistit. A tady jsme narazili na problém komplexnosti bibliografických záznamů. Pro osvětlení uvedu několik příkladů.

Záznam o knize *Smrt Pavla I.* vypadá v Caslinu takto:

Merežkovskij, Dmitrij Sergejevič. *Smrt Pavla I.: Drama o pěti dějstvích*. Praha: Knihovna Slovan-
ských autorů, 1910. 139, [2] s. Knihovna slovan-
ských autorů; Sv. 9.

- 1 V témže roce získal projekt na konferenci Inforum 2002 ocenění.
- 2 *Oborové brány / kolektiv autorů pod vedením B. Stoklasové* – 1. vyd. – Praha: Národní knihovna, 2008. ISBN 978-80-7050-555-7 (brož.)

V našem katalogu pak takto: MEREŽKOVSKIJ, Dmitrij Sergejevič (1865-1941). *Smrt Pavla I. : drama o pěti dějstvích* / D. S. Merežkovskij ; [se svolením autora přeložil St. Minařík ; vyzdobil Vratislav Hugo Brunner] – Na Smíchově : B. Minaříková, 1910 (Praha : Ant. Ries) – 139. [3] s. : il. ; 17 x 12 cm (brož.) – (Knihovna slovanských autorů ; sv. 9.)

Další záznam knihy Svatopluku Klírovi k 50. narozeninám je v Caslinu prezentován takto: *Svatopluku Klírovi k padesátým narozeninám: [sborník]*. V Praze: Božena Klírová se synem Přemyslem, 1946. 68 s.

V našem katalogu pak následovně: *Svatopluku Klírovi k padesátým narozeninám : v Praze dne 26. září 1946* / [v typografické úpravě Karla Dyrnka ; vyzdobeno lepty Emila Filly a Jana Konůpka, a deseti kresbami různých autorů] – V Praze : B. Klírová se synem Přemyslem, 1946 (Státní tiskárna) – 68, [4] s. : il. ; 25 x 17 cm (brož.)

A do třetice kniha *Mé mládí z Caslinu*: Franta Šumavský, Josef. *Mé mládí: paměti*. Klatovy: Ot. Čermák, 1940. 49 s.

A z našich katalogů: FRANTA ŠUMAVSKÝ, Josef (1796–1857). *Mé mládí : paměti* / Jos. Franta Šumavský ; [obálku (rodný domek Jos. Franty v Polence), frontispic a 4 kresby v textu kreslil V. Lehner ; knižní značka Sv. Havrlika ; autorem portrétu Jos. Franty na s. 53 jest Jos. Vilímek ; biografická data autora napsal Bp.] – V Klatovech : knihtiskárna Ot. Čermáka, 1940 – 49, [7] s. : il. ; 20 x 13 cm – (Vlastivědná knihovna Klatovska ; 5. řada, 2. sv. (22. sv.))³

Samozřejmě chápu problémy souborného katalogu a vím, že není v silách kontrolovat správnost či úplnost záznamů. Je mi jasné, že souborný katalog může pouze přidat moji siglu k záznamu, který se vyznačuje shodou. A také si umím představit, že katalogizátorkám NK připadá Emil Filla nedůležitý, případně Karel Dyrnka nezajímavý. A již vůbec se nepotřebují zdržovat u regionálních publikací.

Ale tady právě nachází živnou půdu výzva B. Stoklasové k vytváření dalších oborových

bran, která ve spojení s našimi zkušenostmi se čtenáři a jejich specifickými zájmy dala vzniknout našemu projektu. A nejen to – zde bych rád upozornil na jednu důležitou věc, na kterou se pohříchu zapomíná: tvorbou zmíněných oborových bran naše specializované knihovny naplňují literu knihovního zákona⁴. V něm stojí psáno v oddíle Druhy knihoven, § 13 Specializovaná knihovna, písmeno b) **zpracovává a zpřístupňuje tematické a oborové bibliografie a databáze**.

A tak může dnes uživatel projektu Oborové brány ART získat informace o díle nejen Emila Filly či Jana Konůpka, ale i o práci V. Lehnery, Josefa Vilímka či Karla Dyrnka. Náš projekt se však nespokojil pouze s naším souborným katalogem, ale přidali jsme další informace, které uživateli poskytujeme: jsou to jednak informace o výstavách a dalších akcích, které naše instituce pořádají, a další důležitou složkou je přehled nových titulů, které muzea a galerie vydávají. Tady je nutné upozornit, že všechny tyto informace se týkají nejen našich mateřských ústavů, ale snažíme se zveřejňovat informace o knihách a výstavách dalších příbuzných institucí a našich regionů, ať je to severní a střední Morava, střední či západní Čechy a další.

Takto jsme postupně vytvářeli a během času snad i vylepšovali Oborovou bránu ART ke spokojenosti (jak jsme si na statistikách ověřovali) uživatelů. Oceněním byla i každoroční úspěšnost našich grantových projektů na pokračování brány. Prvním varováním bylo oznámení B. Stoklasové, že projekt CPK s něčím takovým, jako jsou oborové brány, nepočítá. Co vedlo k tak razantnímu obratu u B. Stoklasové, není známo, v každém případě po vyvolaných jednáních v Národní technické knihovně se zástupci všech oborových bran byla přislíbena jistá tolerance k jejich další existenci.

Urychlené pokračování projektu CPK však vedlo jeho zainteresované instituce k velmi překvapivému jednání grantové komise pro projekty na rok 2016 skupiny VISK 8/B. Přes upozornění, že je dostatek finančních prostředků na pokrytí všech předložených projektů, se členové komise rozhodli zlikvidovat jednu (pro

ně) nepříjemnou záležitost – Oborovou bránu ART. V závěrečné zprávě komise je v odůvodnění uvedeno, že „k projektu nebyly přiloženy aktuální statistiky využití a nabídka služeb“. Předložení aktuálních statistik vůbec není v podmínkách pro předložení projektu a nabídka kompletních služeb byla v projektu popsána. Tedy ani jedno z tvrzení komise se nezakládá na pravdě. Naproti tomu si komise vymohla 100% dotaci pro tři své projekty a v podstatě pouze projekty realizující CPK, případně podporující spolupráci na CPK měly naději na úspěch. Celé to navozuje dojem, že nic jiného již české knihovnictví nebude dělat, nic jiného není správné – pouze CPK, a všechno ostatní je zbytečné. A o těchto rozhodnutích hlasovali členové komise, kteří jsou přímo na projekt CPK napojeni buď osobními prebendami, či štědrými dotacemi svým institucím. Jak je možné, že komise v takovém složení mohla vůbec rozhodovat? Jak je možné, že členové komise se mohou vyslovovat k projektům, na nichž jsou osobně zainteresováni? Jak je možné, že komise v zápise z jednání k našemu projektu píše „Komise doporučuje, aby se jednotlivé knihovny sdružené v OIB ART zapojily do CPK“, čili navrhuje rozpuštění oborové brány, když přímo

v podprogramu VISK 8/B je uvedena jako jedna z hlavních priorit „koordinovaná tvorba oborových informačních bran – provoz existujících oborových informačních bran“? Krom toho i v aktuálním materiálu *Koncepce rozvoje knihoven na léta 2016–2020 s výhledem do roku 2025* se píše v odstavci 1.1.4 o podpoře oborových nebo regionálních portálů. A v neposlední řadě se musím ptát po kompetenci členů této komise, zda jsou si vědomi porušování knihovního zákona tím, že nám znemožňují jeho naplnění? Je mi známo, že se v podmínkách pro udělení dotace píše o tom, že proti rozhodnutí se nelze odvolat a je vyloučeno jeho soudní přezkoumání. Přesto se odvolávám a budu se odvolávat. Jsem přesvědčen, že je to přesně ten případ, kdy veřejnost nesmí mlčet.

Oborová brána ART nemá souborný katalog duplicitní ani s Caslinem, ani s CPK, jak jsem již dokázal výše. Poskytuje vedle této databáze další různé služby, využívané veřejností. Přispívá tak k pestrosti služeb, které si čtenář může nalézt a z kterých si může vybrat. Až budeme muset svoji činnost ukončit, jak rozhodli nejvyšší rádcové, zůstane jen CPK. Bude to smutná, velmi smutná a nudná budoucnost.

ILA ŠEDO isedo@zcm.cz

Redakční rada časopisu *Čtenář*

mě požádala, abych se jako předseda grantové komise VISK 8 vyjádřil ke článku I. Šeda *Oborová brána ART a CPK*. Autor v něm uvádí, že „se členové komise rozhodli zlikvidovat (...) oborovou bránu ART“ a v závěru vyslovuje myšlenku, že cílem komise je likvidace všech oborových bran. V článku se již neuvádí, že dotace ze státního rozpočtu na projekt *Provoz a rozvoj oborové brány Umění a architektura (ART)* poskytnuta byla, nebyla však poskytnuta v plné výši: místo požadovaných 390 000 Kč bylo komisí doporučeno poskytnout pouze 90 000 Kč na ostatní osobní náklady, určené na knihovnické činnosti spojené s provozem a rozvojem oborové brány ART, zajišťované pracovníky devíti do brány zapojených knihoven. Musím proto na tomto místě důrazně upozornit, že jednání komise nebylo vedeno snahou o, jak autor uvádí, likvidaci nepohodlné brány, ale

snahou o co nejučelnější využití prostředků státního rozpočtu. Musím také připomenout, že na získání státní dotace není nárok a s neposkytnutím prostředků nebo jejich redukcí se pravidelně setkávají uchazeči u všech komisí programu VISK nebo jakýchkoli jiných dotačních titulů. Navíc je třeba poukázat na to, že komise podpořila všechny podané projekty oborových bran.

V první části svého článku autor na příkladech ukazuje rozdíly mezi prezentací údajů o dokumentech z fondů specializovaných knihoven v Souborném katalogu ČR a dokazuje, že údaje v Souborném katalogu ČR jsou mnohdy stručnější a neúplnější ve srovnání se záznamy stejných děl ve specializovaných knihovnách. Souborný katalog ČR je však jen agregátorem do něj zaslaných záznamů a je proto škoda, že si autor pro své srovnání zvolil záznamy, které knihovna Západočeského muzea do Souborného

3 Tyto tři záznamy byly vybrány zcela náhodně, stejně tak mohou být předloženy desítky dalších podobných záznamů.
4 Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovni zákon).

katalogu nezaslala. To, že je v Souborném katalogu ČR jen asi čtvrtina záznamů oproti katalogu knihovny ZČM, může mít řadu příčin, jejichž rozbor ale není cílem tohoto textu. Portály typu JIB/OIB nebo CPK však mohou tento problém řešit, protože nenechávají zaslání záznamů na správčích katalogů a nenastavují omezení příjmu nekvalitních záznamů. A právě způsobem technického řešení se jednotlivé portály liší.

Oborová brána ART, podobně jako ostatní oborové brány (KIV, iREL, MUS, LAW a TECH), je nyní založena na principu paralelního prohledávání informačních zdrojů a k zajištění tohoto vyhledávání je využíván Metalib doplněný o nástroj SFX, který usnadňuje uživatelům přístup k plným textům nalezených dokumentů a dalším informacím a službám. Náklady na podporu těchto nástrojů jsou pravidelně nejvýznamnější nákladovou položkou informačních bran podporovaných z grantů VISK 8/B. Knihovny podílející se na budování brány ART získaly v loňském roce mimo jiné dotaci na zakoupení licencí OAI, které byly podle projektu určeny k přípravě na případný přechod na discovery systém a pro budoucí včlenění OB ART do Centrálního portálu knihoven.

Vzhledem k tomu, že se I. Šedo ve svém příspěvku odvolává na stanoviska dr. Stoklasové, požádal jsem ji o vyjádření k tomuto tvrzení:

„Prvním varováním bylo oznámení B. Stoklasové, že projekt CPK s něčím takovým, jako jsou oborové brány, nepočítá. Co vedlo k tak razantnímu obratu u B. Stoklasové, není známo, v každém případě po vyvolaných jednáních v Národní technické knihovně se zástupci všech oborových bran byla přislíbena jistá tolerance k jejich další existenci.“

Stanovisko B. Stoklasové cituji:

„Na setkání správců oborových bran jsme v souvislosti s budováním CPK opakovaně diskutovali o tom, které funkce oborových bran CPK může a nemůže nahradit. Všechny oborové brány byly postaveny na jednotném základě. Na jednání správců oborových bran jsem hovořila o tom, že CPK může pro potřeby oborových bran v budoucnu nahradit funkci MetaLibu ve funkci metavyhledávače a zajistit integraci a administraci informačních zdrojů. S ohledem na velmi specifické požadavky oborových bran na linko-

vání a linkserver jsem hovořila o tom, že pro CPK je plánován základní linkserver, používaný nyní v Jednotné informační bráně, který pokryje potřeby knihoven s víceméně podobnými zdroji (s malými odchylkami) a pravděpodobně nepokryje specifické potřeby oborových knihoven ani oborových bran. S ohledem na specifické požadavky na webové rozhraní jsem doporučila pokračovat stávajícím způsobem a vyčkat, až budou v rámci CPK k dispozici nástroje pro parametrizaci rozhraní pro jednotlivé knihovny, a posoudit možnost jejich využití. V článku zmiňovanou tolerancí má pak pan Šedo patrně na mysli na jednání potvrzenou nutnost financování všeho, co nemůže pro oborové brány pokrýt CPK, i nadále z VISK 8/B.“

Komise si na svém letošním zasedání vytkla zásady, podle kterých bude přistupovat k hodnocení projektů. Jednou z těchto priorit bylo podpoření provozu existujících oborových informačních bran a přípravy jejich integrace do CPK. V té souvislosti musím upozornit, že autor ve svém článku neuvádí klíčovou informaci, totiž že cílem letošního projektu brány ART bylo její kompletní přebudování a přechod z platformy Metalib/SFX/Plone na systém Portaro, čili naprosté odchýlení od jednotného základu pro české oborové brány, který I. Šedo zmiňuje v úvodu svého článku. Jádrem nového řešení má pak být souborný katalog devíti knihoven, podílejících se na budování brány ART, což je ale funkcionality, kterou může pro oborové brány zajistit vznikající CPK, v jehož rámci je možné omezit vyhledávání jen na katalogy vybraných institucí.

V projektové žádosti na rok 2016 je dále uvedeno, že z důvodu poklesu finančních prostředků na nákup přístupů do placených oborových databází dojde ke zrušení možnosti vzdáleného přístupu prostřednictvím EZ Proxy, což velmi pravděpodobně povede k dalšímu snižování využití těchto databází a naznačuje to, že i celkově je zájem uživatelů o tyto zdroje malý. Toto tvrzení, podobně jako tvrzení o využívání a oblíbenosti brány ART uživateli bez poskytnutí jakýchkoli podrobnějších statistických podkladů, vedlo komisi k požadavku, aby do zadávací dokumentace VISK 8/B pro příští roky bylo doplněno, že projekty žádající dotaci na provoz informačních bran musí povinně

dokládat statistiky využití, což v příštích letech umožní komisi lépe posoudit účelnost jednotlivými branami požadovaných prostředků a srovnat návštěvnost jednotlivých portálů. Zde je nutno též zmínit, že na portálu brány ART je v současnosti v sekci *knížní novinky* jako nejnovější uvedena kniha vydaná v roce 2015 (taková je tam jediná, ostatní prezentované svazky byly vydány v roce 2014 – 16 svazků, nebo ještě dříve), sekce *novinky* obsahuje z roku 2015 jedinou zprávu, sekce *akce* dvě položky oproti cca 19 z roku 2014 a sekce *výstavy* dokonce nyní neobsahuje žádnou probíhající výstavu (v roce 2015 bylo vloženo jen 19 výstav), což je s podivem vzhledem k zaměření brány a počtu do ní zapojených institucí.

Výše uvedené skutečnosti vyvolaly u členů komise pochybnosti o účelnosti realizace projektu v navrhované podobě. Bohužel, procesní pravidla grantového programu neumožňují realizovat pohovory s předkladateli projektových žádostí ani přidělování finančních prostředků na jiné než v projektu uvedené činnosti. Komise tak musela vycházet jen z jí dostupných informací. Vzhledem k tomu, že zatím neexistují koncepční materiály, které by řešily další směřování JIB a oborových bran, nemohla komise kladně rozhodnout o tak zásadní změně, **podpořila však alespoň ty části projektu, které podle jejího mínění umožní zachovat provoz portálu.** Dotace společně s deklarovanou spoluúčastí na knihovnické činnosti je dostatečná částka na zachování provozu brány, kdy už se nepočítá s provozem EZProxy ani s úhradou poplatků za SFX, přestože se nadále počítá s nabízením služeb SFX JIB.

Při té příležitosti musím také upozornit, že pravidla programu VISK zamezují střetu zájmů tím, že se členové komise neúčastní projednávání svých projektů. V případě CPK, na jehož budování se podílejí všechny velké české knihovny, je samozřejmě problém (podobně jako například v případě Souborného katalogu ČR) v tom, že by nebylo možné sestavit komisi z odborníků na danou problematiku, kteří by zároveň byli zcela nezúčastnění. Koncepčním řešením tohoto problému by byla změna financování CPK z grantového na institucionální, o což MZK dlouhodobě usiluje.

Uznávám, že zdůvodnění komise o neposkytnutí části prostředků bylo až příliš stručné, a proto možná pro nezúčastněné zavádějící. Zapojením knihoven brány ART do CPK nedojde k zrušení brány ART jako takové, CPK jí jen poskytne některé služby tak, aby mohlo dojít k celkovému snížení nákladů na provoz brány. Toto však musí být realizováno koordinovaně, aby nedošlo k ohrožení služeb poskytovaných jednotlivými branami. V žádném případě nebylo rozhodnutí komise motivované nějakými skrytými zájmy a vycházelo z přesvědčení jednotlivých členů komise o tom, že rozhodují správně. Jak autor jistě ví, třetina členů komise se každoročně obměňuje, což samo o sobě zajišťuje, že se komise nestane monolitickým tělesem bránícím pokroku. Zavádějící je i tvrzení autora, že komise brání knihovnám naplňovat knihovní zákon, protože ten se problematikou oborových bran vůbec nezabývá – autorem citovaný odstavec zákona definuje druhy knihoven podle činnosti, ale neukládá nikomu, aby uvedené činnosti prováděl, natož aby uváděl způsob, jak je provádět.

PETR ŽABIČKA, předseda komise

DO ČÍSLA PŘISPĚLI

Bc. Vojtěch Dostál – Wikimedia Česká republika **Mgr. Zlata Houšková** – SKIP ČR **Mgr. Eva Husáková** – Obecní knihovna Chrastice **Mgr. Marta Jílková** – Městská knihovna v Praze **Bc. Jaroslav Kvasnica** – Národní knihovna ČR **Eva Maurová** – Městská knihovna Nové Město nad Metují **MgA. Bc. Petr Nagy** – literární kritik; Národní knihovna ČR **Mgr. Věra Ondřichová** – PR specialista a lektorka komunikace **Mgr. Vladana Pillerová** – Národní knihovna ČR **doc. PhDr. Milada Písková, CSc.** – Olomouc **Jiří Walker Procházka** – spisovatel, scenárista **Eva Rubková** – Ústřední technická knihovna dopravy **Mgr. Barbora Rudišínová** – Národní knihovna ČR **Ing. Dana Smetanová** – Národní knihovna ČR **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka **Kateřina Smrcová** – Městská knihovna Nové Město nad Metují **PhDr. Ila Šedo** – Knihovna Západočeského muzea v Plzni **Mgr. Kateřina Šírová Vojířová** – Městská knihovna v Praze **prof. PhDr. Jiří Trávníček, M. A.** – Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno **Monika Vítnerová** – Ústřední technická knihovna dopravy **Ing. Petr Žabička** – Moravská zemská knihovna v Brně

Návštěvníci a uživatelé knihoven

V minulém příspěvku jsme se zaměřili na oblast kulturních a vzdělávacích akcí a na jejich návštěvníky. Dnes se podrobněji podíváme na další typ návštěvníků a uživatelů knihoven, které ve statistickém výkaze vykazujeme v oddíle č. 2 Uživatelé. Uvedeme znění platných definic, od nichž se pak odvíjí správné vykazování těchto ukazatelů.

Významnou skupinu tvoří uživatelé využívající některé tradiční nebo elektronické služby knihoven, které vyžadují registraci. Počet **registrovaných uživatelů** je údajem, který všechny knihovny velmi pečlivě sledují – znamená pro ně jedno z nejdůležitějších měřítek využitelnosti knihoven. Vypovídá o zájmu veřejnosti o knihovnu, o její formu a služby.

Registrovaný uživatel (definice)

Fyzická nebo právnická osoba, která byla během vykazovaného období nově zaregistrována v knihovně nebo její registrace byla obnovena, a která je oprávněna půjčovat si dokumenty (absenčně i prezenčně) z fondů knihovny a využívat další knihovnické a informační služby. Započítává se pouze první (jedna) registrace uživatele v knihovně ve vykazovaném roce.

Z definice jednoznačně vyplývá, že rozhodujícím kritériem je úkon registrace a započítává se pouze první registrace ve vykazovaném roce. Abychom mohli data v celostátním měřítku mezi jednotlivými knihovnami porovnávat, je nutné je vykazovat podle této definice. Přestože je jednoznačná a nepřipouští žádný jiný výklad, objevují se čas od času dotazy ohledně vykazování počtu registrovaných uživatelů a jejich správného počítání. Dotazy se týkají způsobu, jak započítat uživatele, kteří si během sledovaného období obnovili vícekrát registraci, nebo uživatele, kteří se zaregistrují v knihovně například v prosinci stávajícího roku a logicky využívají služby v následujícím roce. Podle současné definice není možné tyto uživatele v následujícím roce započítat, pokud si v něm neobnoví registraci. To je třeba mít

na paměti i při nastavení evidence uživatelů v automatizovaném knihovním systému.

Žádá, byť podrobně propracovaná, metodika nemůže postihnout všechny aspekty sledovaného ukazatele. V praxi tak může nastat situace, kdy knihovny vykazují uživatele v roce, ve kterém mu téměř žádné služby neposkytují, ale naopak ho nevykazují v období, kdy se o něj starají. Z hlediska vykazování výkonů a prezentace činnosti knihovny zřizovateli se může v některých knihovnách jevit uvedený způsob jako málo vypovídající. Je tak pouze na rozhodnutí jednotlivých knihoven, zda pro své interní potřeby, vyhodnocení provozu a výkonů budou sledovat registrované uživatele i podle vlastní metodiky. Tento údaj by však neměl být vykazován v celostátních statistikách.

Navíc je třeba si uvědomit, že stále větší část služeb není vázána na registraci osob a je volně dostupná veřejnosti. Počet registrovaných čtenářů tak pomalu přestává být jednoznačným měřítkem využitelnosti knihoven, jako tomu doposud bývalo. Pojďme si ještě v krátkosti představit další kategorie uživatelů knihoven sledovaných v ročním výkazu.

Návštěvníci online služeb neboli **virtuální návštěvníci** využívají služby knihoven prostřednictvím sítě z pohodlí domova nebo jiných vzdálených míst. Prostřednictvím těchto virtuálních služeb mohou například vyhledávat v online katalozích a databázích, provádět rezervace a objednávání knih a další úkony. Pouhá návštěva webových stránek bez využití konkrétní online služby se eviduje samostatně a do celkového počtu virtuálních návštěv se nezahrnuje.

Návštěvníci online služeb knihovny – virtuální návštěva (definice)

Osoba, která vstoupila do elektronického katalogu prostřednictvím webového rozhraní, resp. každý adresný vstup do výpůjčního protokolu, do specializovaných databází a licencovaných elektronických zdrojů apod. z prostoru mimo knihovnu.

Naopak fyzická návštěva knihovny znamená logicky fyzickou přítomnost uživatele v knihovně. Započítáváme zde návštěvníky, kteří si přišli půjčit dokument, studovat, využít internet v knihovně nebo přišli navštívit kulturní či vzdělávací akci, kterou knihovna pořádá.

Návštěvník knihovny – fyzická návštěva (definice)

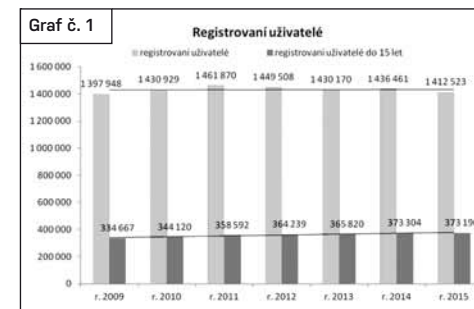
Registrovaný nebo neregistrovaný uživatel, který toho dne (fyzicky) navštívil knihovnu, realizoval výpůjčku (půjčil si nebo vrátil knihovní dokumenty) nebo mu byla poskytnuta jiná knihovnická či informační služba. Započítávají se i účastníci kulturních a vzdělávacích akcí pořádaných knihovnou (besed, přednášek, výstav, kurzů, exkurzí atd.) a dalších akcí, jejichž hlavním pořadatelem byla knihovna.

Od roku 2009 je **celkový počet návštěvníků** knihoven evidován jako součet fyzických návštěvníků a návštěvníků online služeb.

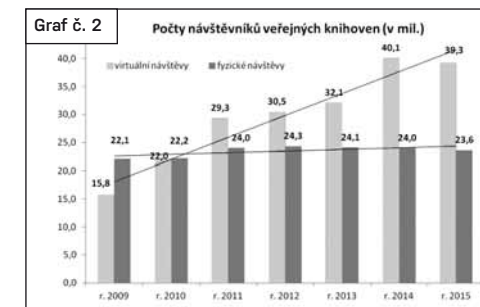
Návštěvník knihovny (definice)

Pro potřeby evidence a statistiky je to každý, kdo toho dne osobně navštívil knihovnu a využil některou z jejích služeb, kulturních nebo vzdělávacích akcí (fyzická návštěva), a každý vstup do oblasti elektronických služeb poskytovaných knihovnou a jejich online využití z prostoru mimo knihovnu (virtuální návštěva).

Uživatelé a návštěvníci veřejných knihoven v číslech

Od roku 2009 do roku 2012 vykazoval počet registrovaných čtenářů stoupající tendenci a v posledních letech se pohyboval kolem hodnoty 1 430 000. I v roce 2015 zůstal počet registrovaných čtenářů nad hranicí 1,4 milionu (přesněji 1 412 523). To znamená, že v roce 2015 bylo registrovanými uživateli veřejných knihoven 13,5 % obyvatel ČR. Počet dětských čtenářů až do roku 2014 každoročně stoupal, v roce 2015 se zastavil a zůstal na téměř stejné hodnotě jako v roce 2014.

Pokud jde o návštěvnost, zdá se, že po letech dlouhodobého vzestupu dochází k určitému poklesu. Počet návštěvníků, kteří knihovnu fyzicky navštívili, poklesl v roce 2015 oproti předcházejícímu roku o 0,4 milionu návštěvníků. Obdobný trend můžeme zaznamenat i u virtuálních návštěv při využívání elektronických služeb. Počet virtuálních návštěv, tj. vzdáleného využívání služeb knihoven, se až do roku 2014 každoročně zvyšoval řádově o miliony (v roce 2014 byl počet virtuálních návštěv o osm milionů vyšší než v roce 2013), za rok 2015 evidujeme první meziroční pokles, a to o 0,8 milionu – celkový počet virtuálních návštěv v roce 2015 dosáhl počtu 39,3 milionu.

DANA SMETANOVÁ

Dana.Smetanova@nkp.cz

VLADANA PILLEROVÁ

Vladana.Pillerova@nkp.cz

Z OBÁLKY

Čtenářskou lodí mohli všichni zájemci spatřit v roce 2013 při *Týdnu knihoven* v Jílovém u Prahy. Zdejší Městská knihovna tehdy nabídla vyřazené knihy na lavičkách, stromech, schodech... a naplnila jimi i dvě lodě, ze kterých ke čtení lákali Marilyn Monroe a Brad Pitt.

Pohádka pátá: O novinářích

Povídali jsme si o reciprocitě. My lidé jsme nastaveni tak, abychom laskavosti opláceli. Pomůže-li nám někdo, chceme mu také pomoci. Jak tento princip uplatnit při spolupráci s novináři?

Oslovujeme-li novináře, děláme to proto, že něco potřebujeme. Pozvat lidi na akci. Seznámit je s novou službou. Upozornit na změnu knihovního řádu. Představit novou ředitelku. Jestliže se soustředíme na to, co chceme my, bude nabídka tématu novináři vypadat asi takto:

Dobrý den, my chystáme výbornou akci, jmenuje se Noc literatury. Na různých atraktivních místech se čtou úryvky oceněných evropských knih. Čtou je známé osobnosti. Mohl byste prosím uveřejnit pozvánku na tuto akci?

Někdy se vyplatí o věci déle přemýšlet a malinko posunout svou pozornost. Nesoustředit se tolik na to, co chci já (pozvánku v novinách), ale na to, co chce druhá strana. V tomto případě novinář. Co asi chce?

- Sólkapra, unikátní informace.
- Pochvalu od šéfa.
- Perfektní text (nebo jiný výstup) co nejdříve.
- Stihnout vyzvednout děti ze školky.
- Dostatek podkladů bez velkého lítání.
- Povedenou fotku nebo video nebo zvukovou stopu.
- Nápad na sérii článků.

Co přesně to je, nevíme. Čím více prostředí novin známe, čím víc známe konkrétního novináře nebo noviny, tím lépe se vžijeme do konkrétní situace. Jestliže se nám vžívá těžko, zkušenost nám chybí, můžeme si pomoci jinak. Například:

— Potkáme novináře na nějaké jiné akci, povídáme si s ním, ptáme se, jak jeho práce vypadá, kterým tématům se přednostně věnuje, co z kultury ho zajímá atd.

— Napíšeme kratičký mail, jestli novináře můžeme někdy na deset minut zastihnout v redakci. Zajdeme za ním s konkrétním návrhem a hledá-

me, jak námět postavit, aby odpovídal profilu novin.

— Navrhne místním novinám, že společně uděláme akci pro děti z druhého stupně základní školy na téma mediální výchova – při přípravě a realizaci projektu daleko lépe pochopíme fungování místních novin nebo televize a získáme vřelější vztahy.

— A nebo aspoň minimalistická verze: koupíme si několik vydání novin, projdeme je a všimáme si, jaké má periodikum inzerenty, kolik prostoru věnuje jakým tématům, do kterých rubrik a jak pojaté by se hodilo naše téma, který novinář o „našem“ tématu již píše, jaké místní VIP se často vyjadřují ke kulturním tématům.

Na základě takové přípravy si budeme umět daleko lépe představit, koho a s čím oslovit.

Pak tedy bude možná námět na úplně stejnou *Noc literatury* znít v telefonu třeba takto:

Dobrý den, já bych vás chtěla pozvat na Noc literatury, protože letos budeme číst na úplně mimořádném místě. Tam, kde dnes sídlí Úřad práce, byla za první republiky Spořitelna, a ve třetím patře je zachovalý luxusní byt tehdejšího ředitele. Interiér navrhoval xy...

Protože jsme přemýšleli, co novináři usnadní jeho práci, můžeme mu pomoci s podklady. Ve výše uvedeném případě bychom tedy mohli nabídnout informaci o tom, který odborník (historik, architekt) může přidat zajímavé detaily. Máme-li fotku, kterou může novinář použít, můžeme ji rovnou poskytnout. Nemáme-li, popíšeme, co by na fotce vypadalo pěkně nebo co by mohlo oživit rozhlasovou nahrávku.

Bude-li naše nabídka dávat novináři smysl, můžeme na závěr požádat o to, co potřebujeme my.

Pro nás je důležité, aby se o tom lidé dověděli, protože další podobná příležitost nastane nejdříve za rok. Mohlo by to prosím vyjít jako pozvánka

začátkem týdne? Třeba i s fotkou, aby bylo zřejmé, co tam bude k vidění?

A na závěr dobrá zpráva. Zvykne-li si „váš novinář“ na to, že pro něj máte perfektní témata (protože si s nimi dáváte práci, snažíte se v nich vypíchnout to důležité a nehledíte přitom jen na svůj zájem „být v novinách“, jste co nejkonkrétnější, jste fér a pravdiví = nepřeháníte), bude každé další jednání s ním snazší. Časem vám začne sám říkat, které téma se mu opravdu nehodí a proč a nebo jak máte o námětech přemýšlet, aby se mu s nimi lépe pracovalo.

VĚRA ONDRÍCHOVÁ

vera.ondrichova@gmail.com

Projekt PRALIT

Záchrana a zpřístupnění pražské židovské literatury v Městské knihovně v Praze

O projektu PRALIT jsme začali v Městské knihovně v Praze uvažovat v roce 2014, kdy byla v březnu vyhlášena výzva k podání žádostí o grant v programové oblasti *Zachování a revitalizace kulturního dědictví* v rámci Evropského hospodářského prostoru a Norských fondů. V té době byl již předchozí projekt HISPPRA, díky kterému bylo vybudováno v Městské knihovně v Praze oddělení digitalizace, ve fázi udržitelnosti a zařízení pořízené z tohoto projektu začalo být zastaralé. A protože historických a ohrožených dokumentů má Městská knihovna v Praze ve fondu mnoho, začala vznikat myšlenka nového projektu. Žádost o grant byla podána a na sklonku podzimu roku 2014 nám bylo potvrzeno, že projekt v konkurenci uspěl.

Projekt jako takový nese název **PRALIT – Záchrana a zpřístupnění pražské židovské literatury** a jeho cílem je **popularizovat a digitalizovat vybrané dokumenty zaměřené na**

PRALIT

ZÁCHRANA A ZPŘÍSTUPNĚNÍ PRAŽSKÉ ŽIDOVSKÉ LITERATURY

Městská knihovna v Praze

eea grants

židovskou tematiku z hudebního úseku, depozitního fondu a fondu vzácných tisků. V rámci projektu jsme si vytyčili čtyři hlavní cíle: navýšení kapacity digitalizačního pracoviště o vybavení a personál, postupnou digitalizaci všech vybraných

dokumentů, zpřístupnění dokumentů v digitální knihovně Kramerius a v neposlední řadě medializaci a propagaci projektu. **Dokumenty** vybrané pro digitalizaci pocházejí především **z období od 2. poloviny 19. století do 1. poloviny 20. století**. Zastoupeny jsou převážně tisky v češtině, němčině, ve výběru najdeme také dokumenty ve francouzštině, ruštině či angličtině. Hlavním kritériem při výběru předloh byla příslušnost k vymezenému tématu a jejich samotný fyzický stav. Z tohoto pohledu byly z regálů vytaženy dokumenty ohrožené degradací kyselého papíru a ty, jejichž stav je ovlivněn častým čtenářským využíváním. Práce

na projektu začaly v lednu roku 2015, během března a dubna téhož roku bylo zajištěno zázemí jak po technické stránce, tak po stránce personální. Oddělení digitalizace tak bylo posíleno o dva nové skenery (CopiBook Cobalt HD a DigiBook Suprascan II), další IT vybavení nutné k zajištění digitalizace a o pět nových úvazků. V květnu jsme si vše vyzkoušeli nanečisto a v červnu mohl být ostrý provoz pracoviště slavnostně zahájen. A digitalizace tak pokračovala až do konce projektu na konci května letošního roku.

Do té doby bylo 165 000 stran naskenováno, zpracováno a zpřístupněno v digitální knihovně Kramerius a dalších 65 000 stran naskenováno a připraveno pro následné zpracování.

Projekt PRALIT je financován z EHP a Norských fondů (dále EHP). EHP se na projektu podílí z 80 % a 20 % je spolufinancováno Magistrátem hlavního města Prahy; celkový rozpočet projektu byl stanoven na 8 568 030 korun.

Digitální knihovna Kramerius – Virtuální sbírka PRALIT

Co se vlastně digitalizuje?

Hlavní tematické zaměření projektu můžeme rozdělit na tři související okruhy – pražskou židovskou literaturu, hudebniny a knihy o hudbě a hudební periodika. Na výběru dokumentů se

podíleli odborníci jak z řad zaměstnanců MKP, tak z dalších institucí.

Pražská židovská literatura je zastoupena ve fondu MKP také řadou unikátních dokumentů ve specializovaných úsecích. Do projektu byl vybrán širší okruh děl vydaných koncem 19. století a v průběhu první poloviny 20. století. Podstatnou část tvoří výběr autorů patřících do skupiny německy píšících pražských spisovatelů – Max Brod, Egon Ervin Kisch, Paul Leppin, Hugo Salus, Franz Werfel a další. Samozřejmě není možné opomenout česky píšící autory, jako je Karel Poláček, František Langer nebo Jiří Ornest. Ve výběru také nesmí chybět dokumenty z oddělení vzácných tisků – *Geschichte der Juden* z roku 1848 či *Židé v Čechách* z roku 1867.

Druhou skupinu děl tvoří **výběr hudebníků a knih o hudbě** z hudebního oddělení MKP. Fondy této největší a nejstarší veřejné hudební knihovny v České republice představují samy o sobě jedinečné kulturní bohatství, dokládající bohatý hudební život Prahy a střední Evropy vůbec.

Za zmínku jistě stojí unikátní kolekce hudebnin z konce 19. a první třetiny 20. století obsahující původní předválečná vydání skladeb autorů židovského původu, kteří buď sami byli významnou součástí tehdejší česko-německé pražské intelektuální a umělecké obce, anebo se jejich díla a vystoupení dotýkala Prahy jako tehdejší křižovatky střední, východní i západní Evropy.

Zpřístupněny jsou hudební materiály několika významných, mnohdy však již zaniklých hudebních nakladatelství, působících nejen v Praze, ale také v Liberci, Brně, Vídni, Berlíně, Lipsku, Paříži, Moskvě, Basileji, Jeruzalémě, New Yorku atd. Díky digitalizaci získá veřejnost pohodlný přístup k dílům tzv. terezínských skladatelů,

kteří působili v Praze a v Brně a zemřeli v koncentračních táborech; ucelená je zde tvorba přeživších hudebníků. Další hudebniny pocházejí od skladatelů a autorů kabaretní hudby a písničkářů působících v Praze, Berlíně nebo Vídni, kteří se často zachránili emigrací do USA. Zajímavá

vydání dokumentují rovněž tvorbu hudebníků a skladatelů pocházejících původně z Polska, Maďarska, Rakouska, Německa, Litvy, Ruska nebo z Ukrajiny, z nichž někteří svou kariérou přesáhli i do dalších evropských měst a do USA. Kromě hudebnin byla digitálně zpracována řada knih a libret týkajících se tématu židovské hudby.

A poslední skupina, reprezentovaná **hudebními časopisy**, umožňuje zájemcům vhlédnout nejen do hudebního života, ale poskytuje obraz kultury i dalších společenských souvislostí od poloviny 19. století až do roku 1948. Čtenáři tak mají k dispozici například více než sto let staré výtisky titulů jako *Listy hudební matice*, *Smetana*, *Dalibor* či *Hudební revue*. Díky příspěvkům známých kulturních osobností, hudebních kritiků, novinářů, ale i dopisovatelů o dění ve světových kulturních metropolích se dochovaná periodika stala součástí širšího, ničím nenahraditelného kulturního dědictví.

Jak se digitalizuje?

Aby byla podoba všech vybraných dokumentů zachována (nejen) pro budoucí generace, musí projít dokumenty poměrně náročným procesem digitalizace, při kterém je stále třeba pečlivě dodržovat postupy. Dokumenty je třeba připravit a řádně zaevidovat. Samozřejmostí je kontrola a srovnání se Souborným katalogem České republiky a Registrem digitalizace. Připravené dokumenty si přebírá oddělení digitalizace, kde jsou předlohy pečlivě naskenovány, výsledný obrázek je ořezán v programech LIMB a Irfanview a opět pečlivě popsán metadaty v produkčním a archivačním systému ProArc, kde nesmějí chybět nejen jména všech autorů, skladatelů, ilustrátorů či vydavatelů, ale i jednotlivá čísla stran a jejich označení (titulní, obálka, obsah). Posledním, nicméně důležitým krokem je potom zpřístupnění digitálních kopií dokumentů v Digitální knihovně MKP Kramerius. Díky textu vyčtenému pomocí OCR je v dokumentech možné fulltextové vyhledávání. Celý proces ukončuje archivace výsledků digitalizace a důležitých mezikroků.

Co se ještě děje?

Výsledkem projektu jsou nejen digitální kopie, zaplňující virtuální regály digitální knihovny, ale také další doprovodné akce a aktivity.

V listopadu 2015 byla vyhlášena komiksová soutěž *S Golemem po Praze* pro děti a mladistvé do 18 let. Program komiksově soutěže doplnily v několika knihovnách i komiksově workshopy se známými autory. V knihovně Lužiny a Smíchov s dětmi kreslil Jaromír F. Palme, který komiksově workshop spojil i s povídáním o původu tohoto žánru a s kramářskými písněmi. A protože je zároveň i hudebník, nechyběla ani praktická ukázka, jak kramářské písně zněly. Do knihovny v Bohnicích zase zavítal známý kreslíř Daniel Vydra, v Ústřední knihovně vedl workshop pro veřejnost Jan Smolík. Ve všech případech se děti dozvěděly, co je to komiks, jak se takový komiks kreslí, a pod vedením povolaných autorů poznávaly základy a zásady tvorby tohoto populárního žánru. Došlé soutěžní komiksy byly rozděleny do dvou kategorií (do 13 let a od 13 do 18 let).

Vyhlášení komiksově soutěže S Golemem po Praze

Vyvrcholením soutěže bylo slavnostní vyhlášení výsledků, které proběhlo na konci března v prostorách Dílny v Ústřední knihovně. Na vyhlášení se osobně sešli autoři komiksů jednotlivých kategorií a mohli si prohlédnout konkurenční návrhy, vytvořit si placku s komiksovou tematikou a zahrát si na „banánové piano“. Odpoledne vyvrcholilo předáním deskových her prvním třem nejlépe hodnoceným účastníkům v každé kategorii. Ani ostatní nepřišli zkrátka – všechny došlé práce byly oceněny komiksem.

Na začátku března se konal téměř dvouhodinový komponovaný večer *Pražské hvězdné nebe*. Program večera byl složen z hudebních interpretací vybraných dokumentů a z předčítání vybraných pasáží z digitalizovaných děl. Součástí programu bylo nejen představení

jednotlivých děl, ale pomocí komentářů byly do kontextu zasaženy také životní příběhy jejich autorů. Celkem zazněly čtyři hudební skladby významných skladatelů: Antona Rubinsteina, Davida Poppera, Györgye Ligetiho a Alexandra Zemlinského; dále úryvky z básnických i prozaických děl Huga Saluse, Franze Werfela, Franze Kafky, Karla Poláčka, Hanuše Bonna a Jiřího Weila. Programem provázela Táňa Fischerová, Táňa Medvecká a Lukáš Hlavica. O hudební přednes se postaral klavírista Stanislav Gallin, violoncellista Vít Petrášek a houslista David Pokorný.

Během večera také zazněly básně Pavla Kohna, který se jako jeden z posledních přeživších komponovaného večera osobně zúčastnil. Pavel Kohn se jako patnáctiletý vrátil do Prahy z koncentračních táborů, v pozdějších letech působil z exilu v rádiu Svobodná Evropa a v roce 2012 vydal sbírku básní ze svého mládí.

Večeru předcházela výstava *Digitalizace aneb cesta knihy*, instalovaná během února a března v prostorách Ústřední knihovny MKP. Výstava zprostředkovala návštěvníkům informace jak o projektu, výběru dokumentů a procesu digitalizace, tak o samotných dílech, prezentovaných prostřednictvím obrázků obálek i fyzických dokumentů. Výstava je putovní a bude postupně představovat projekt ve vybraných pobočkách Městské knihovny v Praze.

Další rovinou zpřístupnění výsledků digitalizace je propojení projektu PRALIT s projektem *Praha město literatury* (dále PML; <http://www.prahamestoliteratury.cz/cz/aktivita/pralit/>). Do historické mapy přístupné na stránkách PML se přidávají body s informacemi o autorech, skladatelích a místech, které s projektem PRALIT souvisejí. Body jsou pomocí odkazu propojeny s digitální knihovnou Kramerius a digitalizovanými díly daného autora nebo skladatele. Na základě těchto bodů vznikly dvě literární stezky po stopách významných osobností židovské kultury v Praze. První stezka zavede čtenáře po stopách Egona Erwina Kische, autora fejetonů, reportáží, povídek a románů a zakladatelské osobnosti moderní literární re-

Foto archiv knihovny

Výstava *Digitalizace aneb cesta knihy* – ukázka využití QR kódů odkazujících do digitální knihovny Kramerius

portáže 20. století. Mezi zastávkami nesmí chybět jeho rodný dům U Dvou zlatých medvědů v Kožné ulici. S oddělením digitalizace je spojena také jedna zastávka na této trase – malý Egon Kisch chodil často navštěvovat svou tatinu Lotynku do jejího bytu v Provaznické ulici na rohu Můstku a ve stejné ulici dnes sídlí digitalizační pracoviště MKP. Druhou stezku tvoří krátká procházka kulturním životem pražských židovských spisovatelů. Jedna z tras se dočká také své tištěné podoby – čtenářům bude k dispozici skládací mapa, se kterou si ji budou moci projít.

Všechny aktivity mají za úkol ukázat uživateli z řad široké i odborné veřejnosti, co vše přináší spojení moderních technologií, lidské práce a části kulturního dědictví v rámci projektu PRALIT.

MARTA JÍLKOVÁ marta.jilkova@mlp.cz
KATEŘINA ŠIROVÁ VOJÍŘOVÁ
katerina.vojirova@mlp.cz

Vzorové pracovní náplně – pomůcka (nejen) pro personalisty

2

REFERENČNÍ KNIHOVNÍK – CHARAKTERISTIKA TYPOVÉ POZICE

Referenční knihovnické a informační služby vlastní knihovny, knihoven oborově nebo regionálně příbuzných a národního systému knihovnických a informačních služeb jako celku, vede evidenci referenčních dotazů, vyhodnocuje zpětnou vazbu kvality knihovnických a informačních služeb pro uživatele vlastní knihovny i celého systému.

Odborná příprava a certifikáty

Nejvhodnější přípravu pro tuto pozici poskytuje střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) v oboru informační služby, knihovnictví. Jinou alternativu představuje střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) v oboru publicistika, střední vzdělání s maturitní zkouškou na gymnáziu, střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) v oboru knihkupectví, střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) v oboru ekonomika odvětví (oborů), střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) v oboru ekonomika a podnikání a střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) v oboru administrativa.

Měkké kompetence (úroveň 1–5)

Efektivní komunikace (3), kooperace (3), kreativita (3), flexibilita (3), uspokojování zákaznických potřeb (4), výkonnost (3), samostatnost (4), řešení problémů (3), plánování a organizování práce (3), celoživotní učení (4), aktivní přístup (3), zvládnutí zátěže (3), objevování a orientace v informacích (4), ovlivňování ostatních (3).

Obecné dovednosti (úroveň 1–3)

Počítačová způsobilost (3), numerická způsobilost (2), ekonomické povědomí (2), právní povědomí (2), jazyková způsobilost v češtině (2),

jazyková způsobilost v angličtině (2), jazyková způsobilost v dalším jazyce (1).

Odborné znalosti

Pro výkon této typové pozice jsou obvykle požadovány teoretické znalosti z těchto oblastí: knihovnické a informační služby, literatura, státní informační a kulturní politika, informační procesy, instituce v informační oblasti, normy, standardy a metody zpracování knihovních fondů (AACR, MARC/UNIMARC, Konspekt aj.), automatizované knihovní systémy české i zahraniční, informační potřeby a bariéry, formy a metody individuální a kolektivní práce s uživatelem knihovnických a informačních služeb, organizace a ochrana knihovního fondu, profilování, budování, zpracovávání a katalogizace informačních, knihovnických a archivních fondů, metody zpracovávání rešeršů, pravidla ochrany osobních údajů, autorské právo v ČR a zahraničí, vývoj písemnictví, psacích látek a potřeb, dějiny knihoven a knihovnictví, počítačové zpracování textů a tabulek; výhodné: principy digitalizace dokumentů a knihovních fondů, marketing a marketingová komunikace, pravidla evidování korespondence, smluv a dalších dokumentů.

Odborné dovednosti

Pro výkon této typové pozice jsou obvykle požadovány tyto praktické dovednosti: orientace v základních elektronických informačních zdrojích, orientace v nakladatelské politice v ČR a zahraničí, orientace v aktuálně vydávaných titulech, poskytování bibliografických a rešeršních služeb v knihovnách s lokální a regionální působností, poskytování výpůjčních služeb v knihovnách s lokální a regionální působností (včetně meziknihovních), evidence, katalogizace a adjustace v knihovnách s lokální působností, ovládnutí automatizovaného knihovního systému v relevantních

modulech, vyhledávání bibliografických a faktografických informací, jejich ověřování a správa bází dat, formální a obsahová analýza textu, rychlé čtení, odborná komunikace se čtenáři, uživateli a zákazníky v knihovnách.

VZOROVÁ NÁPLŇ PRÁCE – referenční knihovník

- Poskytuje knihovnické a informační služby.
- Poskytuje referenční a faktografické služby a informace.
- Vyhledává a formuluje odpovědi na informační požadavky uživatelů s využitím interních a externích informačních zdrojů; vede statistiku dotazů.
- Sleduje, shromažďuje a hodnotí informační potřeby a požadavky uživatelů ve vazbě na profilaci a aktualizaci fondů; sleduje nakladatelskou produkci a spolupracuje s útvarem akvizice v knihovně.
- Sestavuje jednoduché rešerše s využitím databází a informačních zdrojů domácí a zahraniční provenience; doplňuje interní databáze.
- Komunikuje (osobně, písemně, telefonicky, elektronicky) s uživateli.
- Vede vstupní pohovory s uživateli; provádí základní instruktáže a školení uživatelů o poskytovaných knihovnických a informačních službách instituce a jejich právních podmínkách.
- Poskytuje odbornou informační pomoc uživatelům při práci s ICT (internet, multimediální aplikace, e-čtečky, ...), vyhledávání v databázích a práci s elektronickými katalogy; řeší problémy ICT pro uživatele ve spolupráci s příslušným útvarem knihovny.
- Zabezpečuje základní informační vzdělávání uživatelů.
- Podílí se na výpůjční činnosti, provádí veškeré činnosti spojené s automatizovaným/klasickým výpůjčním protokolem (registrace a evidence čtenářů, výpůjček; rezervace, agenda vymáhání nesplněných závazků uživatelů, agenda tržeb oddělení atd.).
- Vede denní, měsíční, celoroční statistiku knihovnických a informačních služeb.
- Podílí se na vypracovávání písemných rozbovových podkladů za svěřený úsek.

- Udržuje knihovní fond pro dospělé čtenáře ve volném výběru, podílí se na jeho revizi a aktualizaci (navrhuje dokumenty k opravám a odpisu).
- Pečuje o úsek regionální literatury a prezenční fond knihovny.
- Buduje databáze regionálních osobností, podílí se na tvorbě regionálních autorit a harmonizaci slovníku autorit se vztahem k regionu; podílí se na analytickém popisu článků z denního tisku se vztahem k regionu.
- Udržuje informačně bibliografický aparát útvaru/knihovny (např. katalogy a kartotéky) a seznamuje s ním uživatele.
- Identifikuje, vyhledává, vybírá a připravuje předlohy pro reprografické služby uživatelům; zajišťuje kopírovací služby včetně elektronických; spravuje kopírky na mince.
- Poskytuje vnitrostátní meziknihovní služby (informační, výpůjční, reprografické) včetně přijímání požadavků a ověřování citací a poskytované služby eviduje.
- Spolupracuje v národním systému knihovnických a informačních služeb.
- Provádí základní činnosti v oblasti public relations a marketingu knihovny včetně spolupráce s partnery knihovny; prezentuje knihovnické a informační služby knihovny.
- Spolupracuje při vedení, evidenci a hodnocení odborné praxe.
- Spolupracuje při zajišťování exkurzí v knihovně.
- Podílí se na přípravě a realizaci vzdělávacích a kulturních aktivit knihovny, spolupracuje se středními, resp. vysokými školami.

Metodická poznámka:

V řadě knihoven, zejména menších, může referenční knihovník vykonávat zároveň práce některých dalších pozic (např. péče o studovnu aj.); v nejmenších knihovnách je pak obvyklá kumulace většiny činností bez ohledu na konkrétní pozici. To vše je třeba zohlednit v konkrétní pracovní náplni v konkrétní knihovně.

Připravila **ZLATA HOUŠKOVÁ**
✉ zlata.houskova@gmail.com

Příště: *Knihovnik v knihovně pro děti*

Remarque

Kapitoly z připravované knihy *Česká čtenářská republika /generace – fenomény – životopisy/*, která je založena na anonymně nahraných čtenářských životopisech české populace; životopisy narátorů (celkem 138) byly pořízeny v letech 2009–2015.

Pokud bychom hledali autora s největší mezigenerační – či možná spíše transgenerační – prostupností, tu ho máme. Zůstává čten a oblíben ve všech generacích, a to i přesto, že byl vždy součástí povinné četby. Ani ona nedokázala jeho čtenáře odradit. Rovněž ve statistických výkumech z let 2007, 2010 a 2013 se objevuje na nejvyšších místech pomyslného žebříčku popularity.¹ Zejména román *Tři kamarádi* je čtenářskou trvalkou; v menší míře pak i autorův nejslavnější román *Na západní frontě klid*.² Druhá z knih patřila k nejoblíbenější četbě již v době svého prvního českého vydání, jak prozrazuje anketa *Lidových novin* „Kterou nejzajímavější knihu jste letos četl?“³ V roce 1929 v ní – s velkou převahou – zvítězila.

Podívejme se na tento fenomén i z poněkud jiné strany. Životní čtenářská dráha může být viděna jako série několika iniciací: na začátku je to první setkání s knihou, tedy vzpomínka na to, kdy kniha vstoupila do našeho života; a protože v tomto období ještě neumíme číst, vstoupila sem jako předmět. Něčím jiný, než byly ostatní. Další iniciaci, vpravdě zlomovou, představuje, když se naučíme číst, tedy když se pro nás otevře oblast symbolického světa písmen, která dává našemu vědomí zcela novou dimenzi. A třetí podstatnou iniciaci tvoří okamžik, kdy opouštíme dětskou četbu a vstupujeme do četby „dospělé“. Stavíme se tím jakoby na vlastní nohy, a to hned dvakrát. (1) Nastává doba, kdy už přestáváme potřebovat, aby nám předčítali ostatní; čtení jsme zvládli technicky natolik, že se v něm můžeme

spolehnout na vlastní síly. (2) A současně už si své čtení chceme řídit sami. A tohle vše se spojuje v potřebě číst už něco jiného než pohádky, pověsti, dobrodružnou literaturu či dívčí romány. Ano, tato kapitola by se mohla jmenovat i „Z dětské na dospělé“ s podtitulem „Třetí čtenářská iniciace“.

Kolem patnácti

Začneme jednou výpovědí protiremaquovskou: „Já jsem třeba ani jednou nepřečetl ani jednu knihu od Remarqua, protože jsem se k tomu v pubertě nedostal. Teď čtu *Harryho Pottera*, ale Remarqua ne.“⁴ Zde není tak důležité to, co se říká, ale proč se to říká. Narátor z televizní generace (45–64 let) přiznává, že Remarqua nečetl. Ale proč? Protože se k němu nepropracoval v čase svého počínajícího „rozumbrání“ (v pubertě). Nepřímo se tak připouští, že podle všeho byli tací, kteří to v daném věku stihli. On to však nestihl a v životě již na tuto vlnu nenaskočil. Následující narátorka říká totéž, ale z poněkud jiné strany: „Měla jsem ráda, i když se k němu už nevracím, Remarqua, toho jsem měla kompletně celého, teď vím, že vyšly ještě dvě knížky, které kdysi dávno u nás nebyly. Ale jednu z toho jsem si teda půjčila v knihovně, ale nevím, možná už mě ten Remarque tak jako přešel... Ale ta už mě teda moc nezaujala.“⁵ Ano, četla jsem ho kdysi, ale už nemám potřebu si tuto četbu opakovat. A když jsem chtěla na dávnou vlnu naskočit, už to nezapůsobilo; kouzlo odvanulo.

- 1 V součtu všech tří výzkumů patří Remarquovi mezi nejoblíbenějšími autory druhá příčka; románu *Tři kamarádi* patří příčka devátá.
- 2 Román *Na západní frontě klid* (německy 1928) česky vyšel (do roku 2015) v jedenácti vydáních; poprvé v roce 1929 (autorizovaný překlad Bohumila Mathesia); největší náklad (183 000) mělo vydání z roku 1967; *Tři kamarádi* (německy poprvé 1936) vyšli v devíti českých vydáních (poprvé v roce 1962); toto vydání bylo také nejpočetnější (140 000).
- 3 „Kterou nejzajímavější knihu jste letos četl“, *Lidové noviny* 9. 11. 1929, s. 17–22.
- 4 Středoškolský profesor biologie, 50 let.
- 5 Dúchodkyně, dříve mistrová, 67 let.

A ještě jedna perspektiva: „Měli jsme také číst *Tři kamarády* od Remarquy – to se mi docela líbilo. Opravdové zalíbení pro Remarquy jsem objevila až později. To až v období deváté třídy – kolem mých patnácti let. V deváté třídě jsem přešla na šestileté rakouské gymnázium.“⁶ Zde zase Remarque přichází příliš brzy (na počátku druhého stupně, tj. kolem deseti let). Teprve až věk o něco pozdější (patnáct let) umožňuje se s ním čtenářsky plnohodnotně setkat. Jeden narátor to ostatně formuluje zcela explicitně: „Asi pět až deset let po válce jsem začal číst knihy o válce, knihy líčící osudy Židů a podobné, ale jen po určité době jsem to četl, protože i takového tématu se člověk nasytí a přestane to bavit. Například je to tak s Remarque. Jak jsem říkal již na začátku, v každé době života se člověk zajímá o něco jiného.“⁷ Anebo ještě jiný hlas – a opět dost explicitní: „V té době se četlo hodně, taková ta typická středoškolská literatura, například Remarque.“⁸

Autor přestupný

Výpovědi ukazují, že Eric Maria Remarque je typickým autorem, se kterým je dobré se potkat ve věku střední školy nebo na přelomu základní a střední školy, tedy kolem patnácti let. Jde o dobu, kdy naše čtenářská mysl očekává, že se jí dostane něčeho jiného, než na co byla zvyklá z let předchozích. Už nás neuspokojují knihy dobrodružné (chlupci) či milostné romány (dívky); chceme a potřebujeme být syceni něčím, co nás přesune z iluzivního světa do světa více reálného. Není proto asi překvapující, že Remarque je spojován s jednou podstatnou iniciační událostí našeho čtení, a sice přestupem do „dospělé“ četby: „Remarque pro mě byl i takovým tím přestupem do jiných knížek, do dospělé četby. Čím to bylo jiné? Že už to není takové dětské. Dřív když jsme četli, tak ty postavy byly takové spíš pohádkové. Proti tomu ten Remarque už mi připadl ta-

kový pravdivý; bylo to víc životopisné. Hlavně že psal, jaké to v té době bylo.“⁹

Remarquovy romány tak čtenářům umožňují jinou reflexi jich samých, ale v mnoha případech jde o první vážnou četbu, která jim dává nahlédnout do jiné doby – konkrétně do první světové války či poválečného Německa. Máme jedno svědectví, že Remarque znamená i podnícení zájmu o válečnou literaturu, jinde zase o osudy Židů a židovství. Je zkrátka autorem, jenž nás seznamuje s palčivými tématy moderních dějin. V tomto věku nás – možná poprvé – nutí zamyslet se nad tím, jaké to bylo *tehdy* a jaké to máme *teď*: „Christopher Paolini, co napsal *Eragona*, vás taky dostane do příběhů, ale i Hemingway nebo Remarque. Tam si zase uvědomíte, jak to měli dřív, a když se to pak snažíte srovnat s životem teď, jak si tolik lidí stěžuje, co nejde dělat, jak nemůžeme sem... ale vůbec si neuvědomují, že lidi tenkrát nemohli vůbec nic.“¹⁰ V Remarquovi se nám tedy dostává i jisté lekce historického uvědomění; některým z nás možná dokonce úplně první. Konkrétně že knihy nás nemusí jen pouat svými exotickými (do bezčasí umístěnými) příběhy, ale že dokážou líčit či zobrazovat něco skutečného, ba víc: že dokážou zobrazovat skutečnost, která nemusí být ta „naše“, z „našeho“ času.

Čím to, že zrovna tomuto autorovi se daří již po dlouhou dobu zaujmout toto důležité místo v našich čtenářských životopisech? Jde určitě o souhru „vnějších“ a „vnitřních“ motivů. Za mnohé může mezigenerační předávání, které obstarávají dílem domácí knihovny, dílem škola. Za mnohé však může samotné dílo. Nejvíce asi jeho inkluzivní povaha, tedy i jistá schematizace či sentimentalizace, chceme-li, nikoli však nevkusná ani naivní, ale taková, jež umí vytvořit postavy, s nimiž se lze identifikovat, prožívat jejich osudy. To vše bez křiklavého moralizování a ideové tendence.

Remarque je jedním z autorů, bez kterého by naše čtenářsko-kulturní (ba i sociální) zráni bylo neúplné. Zároveň ovšem platí, že je nutné se s ním potkat právě v čase tohoto zráni, tedy tehdy, kdy jsme na tuto změnu nastaveni. Dané období nemusí být někdy delší než dva roky. Pravidlo, jež bychom mohli nazvat remarquovskou maximou.

- 6 Studentka (gymnázium), 19 let.
- 7 Důchodce, dříve lékař, 85 let.
- 8 Redaktorka, 52 let.
- 9 Student (střední odborné učiliště), 18 let.
- 10 Žákyně (základní škola), 15 let.

JIŘÍ TRÁVNÍČEK
✉ travnicek@ucl.cas.cz

Jak se budí knihovny: Budme vidět

Dostáváme se k závěru našeho seriálu. Už jsme spolu „vyhodili“ staré knihy, vymalovali knihovnu, uspořádali akce a víme, s kým si popovídat o svých problémech. A teď to musíme prodat. Marketing se prolíná celým naším životem, ať chceme, nebo ne. Pokud by někdo namítal, že v knihovně na malé obci není třeba nic propagovat, dovolím si (opět) nesouhlasit. Nic na tom nemění dřívější postřeh, že lidé si u nás „vidí do talíře“. A co nově přistěhovaní občané nebo lidé, kteří dojíždějí do většího města za prací a vrací se až večer?

Propagace nemusí být vůbec složitá a zdlouhavá, a ani technicky náročná. V téměř každé obci vychází zpravodaj a není nic jednoduššího než se v něm občanům připomínat. Stačí článek o připravovaných akcích nebo fotky z těch minulých, informace o nových knihách apod. (nezapomeňte například ani na plánované dovolené). Důležitá je pravidelnost.

Mně osobně se velmi osvědčily tradiční plakátky na obecních vývěškách. Na obcích je to stále důležitý informační zdroj. Není potřeba být zrovna grafický guru, postačí pěkný plakátek ve Wordu, důležité je zvýraznění názvu akce a časových údajů (nejen kvůli starším lidem) – a můžeme vesele vylepovat. Plakáty můžeme dát samozřejmě i na obecní úřad nebo do místního obchodu.

V případě, že jsme už technicky dále, je čas na vlastní internetové stránky. V dnešní době to není nic složitého. Pomoci nám mohou například stránky <http://webovky.knihovna.cz>. Chápu, že ne každý se na to cítí, ale opět se dostáváme ke spolupráci. Webovky nám může vytvořit obec nebo může alespoň poskytnout prostor na obecních stránkách. Na nás pak bude aktualizování informací o chystaných akcích, správa fotogalerií apod.

Nic nám také nebrání mít svoji stránku na Facebooku. Již dávno to není jen dominanta mladých. Na Facebooku jsou všechny generace a organizace: od papírnictví po ministerstva. Podle mě je to nejrychlejší způsob, jak svoje uživatele

informovat o tom, co se v knihovně děje. A pokud si myslíte, že po vytvoření webovek a profilu na Facebooku už máte ode mě pokoj, velice se mylíte. Protože se spolu ještě dostaneme do novin. Udělali jsme skvělou práci, vymýšlíme super akce, tak by nás za to třeba někdo mohl ocenit. Každé ocenění potěší a naši knihovnu zviditelní.

Středočeská vědecká knihovna v Kladně například uděluje ocenění Středočeský Kramerius, které letos už počtvrté předá nejlepším neprofesionálním knihovníkům Středočeského kraje. Bylo mi ctí obdržet tento titul v prvním ročníku a zpráva o tom se dostala nejen na web, ale i do *Deníku a Hospodářských novin*. A stačilo jen dělat svoji práci. Pro větší knihovny vyhláší Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR soutěž o nejlepší městskou knihovnu roku. Cílem soutěže je ocenit nejlepší české knihovny, které jsou provozovány či zřizovány městy, a motivovat je k rozšíření a zkvalitnění veřejných knihovnických a informačních služeb.

Pokud si na takovou soutěž netroufáte, zkuste něco „menšího“. Třeba Biblioweb – soutěž o nejlepší webovou prezentaci knihovny (<http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/biblioweb>). Letos proběhl již posedmnácté. Cílem soutěže je udržovat kvalitu webových stránek knihoven na dostatečné úrovni, případně ji dále zvyšovat, a dosáhnout toho, aby stránky sloužily návštěvníkům jako spolehlivý zdroj informací o knihovnách i jejich službách a přilákaly je do nich osobně. Třeba nezvítězíte, ale z bodového ohodnocení zjistíte, kde máte přidat. Věřím, že přijdete určitě i na další příležitosti, jak knihovnu zviditelnit.

Děkuji všem čtenářům, že se mnou došli až sem. Doufám, že jste si ze seriálu odnesli aspoň jednu drobnost, protože i ta nejmenší změna může knihovnu posunout daleko. Nezapomeňte, že nikdo není dokonalý. Já sama jsem si při psaní spoustu věcí uvědomila a mnohokrát si řekla: *to by bylo fajn zase udělat, nebo: proč to vlastně nedělám?* Držím vám všem palce.

Wikipedie: Zkracujeme cestu k informacím

Wikipedie, největší encyklopedie všech dob, nedávno oslavila 15 let své existence a stává se nedílnou součástí internetu, kulturním dědictvím z počátku našeho milénia. Není však památkou či skanzenem; podléhá neustálým úpravám a vylepšování ze strany jejích dobrovolných editorů, tzv. wikipedistů. Se svými 18 miliardami přístupů za měsíc¹ představuje obrovský automat na vědění, do jehož útroby však vidí jen málokdo. Wikipedie se v posledních letech čím dál více zaměřuje na kvalitu „na úkor“ (již dostatečné) kvantitu, vylepšuje prameny informací, zpřesňuje je a k tomu všemu hledá partnery mezi podobně smýšlejícími institucemi.

V loňském příspěvku do letního dvojčísla *Čtenáře* jsem napsal, že Wikipedie má mnoho společných znaků s knihovnami. V centru zájmu je shromažďování znalostí a poskytování informací. Dnešní svět samozřejmě disponuje obrovským množstvím informací a množství dat shromážděné v prehistorických dobách během několika desítek tisíc let dnes vytváříme i přijímáme na dennodenní bázi. Průměrný jedinec denně podle dr. Hilberta z University of Southern California vyprodukuje informace odpovídající množstvím 174 novinovým vydáním². Od tohoto výzkumu už ovšem uplynulo pět let, během nichž se jistě číslo ještě zvýšilo. Jak zajistit, aby se z toho lidstvo nezbláznilo?

Snaha zaznamenat informace se v minulých dobách řešila jejich předáváním v ústním podání, což je ovšem značně komplikované, pomalé a při současném počtu obyvatel Země nereálné. Se vznikem písma došlo k informační revoluci, díky psaným záznamům se data mohla skládat a šířit mnohem efektivněji. Aby byly knihy dostupné všem, vznikl nový druh veřejných institucí – knihovny, které soustřeďovaly veškeré znalosti, jež byly shromážděny.

Na konci 20. století ovšem knihy přestaly stačit. Vědomostí bylo najednou příliš mnoho a nebylo možné je všechny vydat knižně a distribuovat do knihoven. Revoluci způsobil zejména vznik internetu, který umožnil skladovat a vyměňovat do té doby nevidané množství dat.

Tento jev vyvolal další vlnu informační inflace a demokratizaci přístupu k nim. Příznakem této revoluce je „souboj“ tradičního vydavatele Encyclopedia Britannica a Wikipedie, který se odehrál v prvních letech tohoto tisíciletí. Jeho vyvrcholením byl rok 2012, kdy Encyclopedia Britannica oznámila, že už z ekonomických důvodů nebude vydávat svou encyklopedii v tištěné podobě. Ač tato zpráva nás nostalgické čtenáře encyklopedií nepotěšila, je zřejmé, že internet pomalu ale jistě přebírá i tuto roli.

Nové funkce knihoven

Základ slova „knihovna“ (i třeba anglického „library“) je samozřejmě ve slově kniha, ale role knihoven se nyní posouvá za hranici knižního světa. Moderní knihovna není jen skladištěm knih, ale přizpůsobuje se nové realitě a je vybavena počítačovými učebnicemi s přístupem do vědeckých databází či místy pro setkávání i pro pořádání konferencí. Regionální knihovny v malých městech jsou navíc důležitými kulturními centry, kolem nichž se mnohdy vytváří semknuté komunity sečtělých a intelektuálně orientovaných občanů, například seniorů. Tito čtenáři – i knihovníci – se aktivně zajímají o Wikipedii, oslovují nás a setkávají se s námi. V Národní knihovně ročně školíme desítky knihovníků z celého Česka, ale vyjíždíme přednášet také do malých knihoven na českém venkově. Důkazem, že naši práci děláme dobře,

je pro nás uzavření dohody o spolupráci s Národní technickou knihovnou.

Jsme rádi, že jednou z nových aktivit mnoha českých knihoven je organizování kurzů Wikipedie, a to typicky pro starší publikum, často právě seniory. Zjistili jsme, že mezi staršími lidmi je mnoho skvělých odborníků, často s výbornými jazykovými znalostmi a schopností se vyjádřit v psané formě. V rámci projektu *Senioři píšou Wikipedii* se z nich stávají wikipedisté; do dnešního dne jsme jich proškoliли už téměř 200 – z velké části právě v českých knihovnách. Pro mnohé z účastníků našich kurzů se Wikipedie stala velkou zálibou a smysluplným způsobem trávení volného času.

Knihovníci, pojďte editovat!

I samotných knihovníků je mezi wikipedisty poměrně mnoho – řečeno manažerskou mluvou: knihovníci jsou jednou z našich cílových skupin. Povolání knihovníka spočívá především v poskytování informací. Proto bychom chtěli, aby knihovny své zaměstnance daleko více podporovaly v přispívání do Wikipedie. Kdo jiný je ve své profesi obklopen tolika informacemi na dosah ruky a navíc zahlcen dotazy zvědavých čtenářů, kteří se po nich pídí?

Když už nebudou mít knihovníci čas přímo psát články na Wikipedii, mohou nám pomoci i jinak. Nedávno proběhla mezinárodní akce *1Lib1Ref*, v rámci níž byl každý knihovník vyzván, aby přidal alespoň jednu citaci (referenci) dokládající libovolné tvrzení na Wikipedii. Sešly se jich stovky a můžete je najít na Wikipedii pod štítkem #1lib1ref (štítky lze prohledávat zde: tools.wmflabs.org/hashtags/search/1lib1ref/). V České republice se nám bohužel nepodařilo o akci vytvořit mezi knihovníky dostatečné povědomí. Vzhledem k tomu, že v zahraničí se výzva setkala s velkým ohlasem, rádi bychom ji v příštích letech zopakovali.

O přidání reference se ovšem můžete pokusit sami – stačí najít libovolné tvrzení bez uvedení zdroje, prohledat příslušnou políčku ve vaší knihovně, přepnout na lištu „Editovat“ a přidat zdroj pomocí tlačítka „Citace“. Celá záležitost trvá několik minut a citace z Wikipedie už pravděpodobně nikdy nezmizí, poslouží tedy desítkám, stovkám či dokonce tisícům čtenářů.

Wikipedistům by také pomohlo, kdyby měli horkou linku do knihoven a mohli se na ně obracet s prosbou o pomoc při dohledávání pramenů. Z vlastní zkušenosti – nic wikipedistu nefrustruje tak jako hodiny strávené hledáním polokvalitních internetových zdrojů k určitému tématu, když přitom v nejbližším krajském městě je dobře vybavená knihovna s množstvím knih na dané téma. Wikipedisté jsou dobrovolníci, kteří mají málo času a často žijí mimo dosah velkých knihoven. Kdyby mohli jednoduše přes internet poprosit českou knihovnickou komunitu o pomoc s dohledáním informací ke konkrétnímu tématu, jistě by to pomohlo a zvýšilo kvalitu vznikajících článků. A opět, knihovníci by nepomohli jen jednotlivým wikipedistům, ale celé veřejnosti, která na Wikipedii hledá informace.

Mnohé knihovny koneckonců zpracování dotazů nabízejí už nyní, i když obvykle nikoliv elektronicky (např. naskenováním), nýbrž zpravidla přefocováním – a rešerše typicky za poplatek. Ale výjimky už existují. V tomto ohledu se obracím i na takové platformy, jako je projekt *Ptejte se knihovny* (www.ptejteseknihovny.cz/), které se na rešerše poskytované pod svobodnou licenci už teď specializují; jejich navázání na potřeby Wikipedie se přímo nabízí.

Wikipedie jistě není odpovědí na všechny světové problémy, jelikož nabízí jen určitý typ obsahu – strohý, citově nezabarvený encyklopedický text. Díky své popularitě však představuje jeden z nejdůležitějších pramenů informací současnosti a nějakou dobu jím ještě pravděpodobně zůstane. Stává se pomalu ale jistě největší studnicí vědění ve všech oborech zároveň a v mnoha oblastech lidského poznání již dnes nemá v češtině konkurenci. Wikipedie však není projekt žádné kulturní instituce, nýbrž mezinárodní iniciativa dobrovolníků – o to více ovšem potřebuje navázat spolupráci s knihovnami, muzei či galeriemi, aby se mohla dále rozvíjet a zvyšovat svou kvalitu. Přeji si, aby se jí to v Česku do budoucna dařilo více a více.

VOJTĚCH DOSTÁL

vojtech.dostal@wikimedia.cz

Autor je předsedou spolku Wikimedia Česká republika. Za kritické přečtení textu děkuje Gabriele Bokové

1 <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>
2 HILBERT, M. and P. LÓPEZ. The World's Technological Capacity to Store, Communicate, and Compute Information. *Science*, 2011, 332(6025), p. 60–65.

Na ingrediencích záleží

Rádi bychom vám nejprve představili dětské oddělení naší Městské knihovny v Novém Městě nad Metují. Oddělení se nachází ve druhém podlaží historické budovy na Komenského ulici. Nabízí našim malým i velkým návštěvníkům pěkné a moderní zázemí, zařízené ve žlutých, modrých a šedivých odstínech. Vybaveno je také dřevěnými stolkami a židličkami, ale nechybí ani sedací a válečí vaky. Celá místnost je šikovně rozvržena, takže poskytuje čtenářům i nečtenářům příjemné soukromí.

Nízké regály, přizpůsobené dětem, jsou zaplněné přibližně 30 000 knihami. Pravidelně odebíráme 12 časopisů pro mládež a k vypůjčení jsou také dětské audioknihy. Počítačový koutek nabízí čtyři počítače, které jsou hojně využívány všemi věkovými skupinami.

Toto příjemné prostředí nabízíme místním a okolním školám, školkám i „speciálkám“, se kterými úzce spolupracujeme a připravujeme pro ně programy – ať už na základě vlastních nápadů, nebo podle zadání a požadavků pedagogů. Také pořádáme besedy se spisovateli a ilustrátory, divadelní představení a workshopy. Oblíbené jsou i měsíční soutěže s drobnými odměnami. V neposlední řadě dáváme příležitost mladým návštěvníkům knihovny k představení vlastní originální tvorby. Výstavy budoucích „umělců“ lákají mnoho diváků.

Dětské oddělení má úspěšně za sebou již jedenáct ročníků *Pasování čtenářů na rytíře krás-*

ného slova. Prvníáci složí slib za přítomnosti zkladatele Nového Města nad Metují Jana Černického z Kácova a princezny Abecedy. Novopečení rytíři obdrží dárky a registraci do knihovny na rok zdarma. Každým rokem se velmi rádi zapojujeme do celosvětové akce *Noc s Andersenem* a využíváme velký prostor celé budovy k nezapomenutelným zážitkům této ojedinělé noci. Pyšníme se prostornou zahradou za budovou knihovny, a proto každý rok pořádáme spoustu venkovních akcí. Mezi ty dětské patří především *Slet čaroděj-*

Foto archiv knihovny

nic a čarodějů s literárními soutěžemi a *Loučení s létem* s divadelním představením.

A tohle všechno je náš recept na dobrou dětskou knihovnu: naše ingredience a postup. Nedávno a krásnou odměnou pro nás bylo umístění na prvním místě (v kategorii od 5001 do 10 000 obyvatel) v soutěži Kamarádka knihovna. Knihovnu hodnotily samy děti prostřednictvím komiksového formuláře, kde odpovídaly na různé otázky týkající se kvality služeb. Velmi si vážíme našich dětských čtenářů za jejich hodnocení a věříme, že budou i nadále spokojeni a budou se k nám rádi vracet.

EVA MAUROVÁ

✉ maurova@knihovnanm.cz

KATEŘINA SMRCOVÁ

✉ smrcova@knihovnanm.cz

Danajský dar svobody a bohatství

ROTH, Joseph. *Příběh tisíce druhé noci*. Vydání první. Přeložil Miroslav STUHL. Praha: Volvox Globator, 2016. 163 stran.

Rakouský spisovatel Joseph Roth (1894–1939) nepatří v našich končinách k autorům neznámým a jeho nejslavnější prózy *Pochod Radeckého*, *Kapucínská krypta* nebo *Job* se dočkaly již několikerého českého vydání. Román *Příběh tisíce druhé noci* (Die Geschichte von der 1002. Nacht, 1939), jehož název odkazuje k proslulému cyklu orientálních příběhů, se řadí k Rothově pozdní tvorbě, vznikající po jeho odchodu z Německa roku 1933 (krátce po zvolení Adolfa Hit-

hé z naznačených linií jeho tvorby a svět habsburské monarchie zachycuje ve zdánlivě klidném, bezmála idylickém stadiu – uprostřed „dlouhého“ 19. století. Paradoxně však právě *Příběh tisíce druhé noci* patří k nemnoha autorovým prózám, kde nostalgii střídá kritická reflexe jeho milované vlasti a starých časů, onoho zweigovského „světa věcerejška“, s jehož koncem se nikdy zcela nesmířil.

(Anti)hrdinou románu je totiž rytmistr baron Alois Franz von Taittinger, jehož postava tak re-

U K Á Z K A

„Nikdy v životě nebyl zvlášť zvědavý. Takový dopis, s takovým směšným, ubohým a především nudným nápisem patřil k nevysvětlitelným jevům, které barona Taittingera čas od času pronásledovaly, jako například dopisy jeho hospodářského správce Brandla, účty vrchního číšníka Reitmeyera, jakási zbytečná sdělení starosty z Obendorfu, kde se nacházel jeho statek. Bylo to skoro okultní zjevení. Neměl nic společného s láskou, nic s vídeňskou společností, nic se službou, nic s koňmi.“

prezentuje hned dvě stěžejní sféry rakouského mocnářství – armádu a šlechtu. Když Taittinger nadto sehraje jistou roli v neblahé události provázející vídeňskou návštěvu perského šáha, jejíž následky zásadním a nečekaným způsobem ovlivní životy všech hlavních protagonistů, vstupují do příběhu další klíčová témata, počínaje tajnou policií a pokleslou žurnalistikou konče, ztělesněná konkrétními barvitými figurami (inspektor Sedlavec, reportér Lazik a další). Zatímco dějiště příběhu je pevně

dané (Vídeň), pro jeho časové vymezení nalezneme v textu jen přibližný údaj „18..“ a drobnou indicii, podle níž se celý děj začíná odvíjet roku 1883 – dvě stě let po obléhání Vídně Osmany.

Taittinger patří mezi postavy, které se objevují ve vícero prózách Josepha Rotha, a stejně je tomu s hlavní ženskou hrdinkou *Příběhu tisíce druhé noci* Mizzi Schinaglovou. Tu potká osud nejedné naivní dívky z tehdejších dob – letmá známost s baronem, který neopětuje její lásku, končí narozením nemanželského syna Xandla a Mizzi

nakonec nalezne pochybný domov i obživu v nevěstinci. Tam ovšem celý příběh teprve začíná, když veřejný dům Josephiny Matznerové nedopatřením navštíví perský šáh, uvedený v osudný omyl rakouskými diplomaty i vlastními rádci, a stráví zde noc právě s Mizzi, kterou poté obdaruje vzácným perlovým náhrdelníkem. Dívce tak spadne do klína nečekané bohatství, které jí však mnoho štěstí nepřinese...

Joseph Roth se i v tomto románu osvědčuje coby nadaný vypravěč, zručný stylista a velký znalec společenských mechanismů i lidské psychy. V jeho barvitých popisech před námi ožívá obraz někdejší habsburské monarchie, rakouské metropole a jejích obyvatel, obraz sice nepodložený Rothovými vlastními životními zkušenostmi (je přece ročník 1894), o to však procítěnější a komplexnější. Autor zde zúročil jak svůj výjimečný prozaický talent, tak svou bohatou novinářskou praxi, díky nimž podle lingvistky a překla-

datelky Zlaty Kufnerové, autorky doslovu ke knize Josepha Rotha: *Touha po Paříži, stesk po Praze: život ve vlastních svědectvích* (česky 2011), „projevoval neobyčejnou psychologickou vnímavost, postřeh, smysl pro detail a představivost, ale především schopnost vše pozorované, myšlené i citěné nevšedně, vtípně a výstižně vyjádřit“. A vskutku, příběh lehkomyšlného a lhostejného Taittingera a jemu oddané naivní Mizzi přes veškerou tragičnost nepostrádá ani humor.

Zasvěcený vykladač Rothovy tvorby, italský spisovatel a esejista Claudio Magris, se *Příběhem tisíce druhé noci* podrobně zabývá ve své knize *Daleko odkud: Joseph Roth a východožidovská tradice* (česky 2009) a označuje tento „úsměvný, nostalgický a neúprosný ohňostroj tragédie a malichernosti“ za jedno z autorových vrcholných děl. S tím nelze než souhlasit – svého prvního českého vydání se právě dočkal další výjimečný román velkého středoevropského autora.

Ústřední technická knihovna dopravy se představuje

Ústřední technická knihovna dopravy brzo oslaví 100. narozeniny. Rozvoj dopravy v 19. století dal vzniknout dopravním podnikům, mezi kterými zaujaly čelné místo železniční společnosti. Ty pro svou potřebu budovaly první odborné či úřední knihovny. Po vzniku Československé republiky převzalo Ministerstvo železnic ČSR téměř úplně organizační strukturu rakouské železniční správy. V ní měla své stálé místo knihovna a archiv. Při prezidiu ministerstva byla v roce 1919 zřízena „úřední knihovna, čítárna a archiv“. Ta se v roce 1960 sloučila s knihovnou Výzkumného ústavu dopravního (založen v roce 1953) a vznikla Ústřední technická knihovna. Počátkem 90. let knihovna organizačně přešla ke Generálnímu ředitelství Českých drah.

Ústřední technická knihovna dopravy je knihovna neveřejného typu, která buduje, udržuje a zpřístupňuje ojedinělý knihovní fond tuzemské a za-

hraniční odborné literatury a obsahuje cca 120 000 knihovních jednotek z oblasti dopravy a oborů s ní souvisejících.

Základem fondu jsou tuzemské a zahraniční monografie, ročenky, úřední věstníky, vázané časopisy a skripta, ČSN a TNŽ¹, resortní předpisy včetně historické sbírky, železniční zahraniční předpisy UIC a OSŽD², resortní výzkumné zprávy, mapy, jízdní řády apod. Knihovna nakupuje a zpřístupňuje uživatelům odborná periodika, v roce 2015 odebírala 96 tuzemských a 77 zahraničních titulů. Pro rok 2016 je počet periodik značně omezen.

Knihovní fond je veden v lístkových katalozích – sdruženém (titulovém a autorském) a heslovém, které se již nedoplňují. V současnosti je pro zpracování publikací využíván elektronický systém KP-Win. Elektronické zpracování publikací probíhá od roku 1998. Velká část knihovního

fondu je bohužel dosud pouze v lístkových katalozích a není převedena do elektronického systému (příčinou je především nedostatečné personální obsazení). Průběžně probíhá retrospektivní katalogizace dosud nezpracovaného historického fondu. Publikace se půjčují jak absenčně, tak prezenčně – tedy přímo ve studovně knihovny. Katalog knihovny je z části k dispozici na internetu (<http://odis.cd.cz/knihovna1.asp>).

Knihovna slouží přednostně všem zaměstnancům Českých drah, zaměstnancům Ministerstva dopravy, Správy železniční dopravní cesty, ČD Cargo, studentům a pedagogům dopravních fakult i studentům a pracovníkům mimo resort dopravy. Studenti vždy knihovnu hojně využívali, z mnohých se později staly významné osobnosti – ministři, ředitelé, spisovatelé... Studovna je přístupná i ostatním čtenářům a zájemcům o studium dopravní literatury. Knihovnu navštěvují například i senioři, kteří mají stále zájem o aktuální informace z dění v dopravě, ale i zájemci o dopravu z tuzemska či zahraničí. Nezanedbatelnou skupinu návštěvníků tvoří železniční modeláři nebo cestovatelé, kteří si v knihovně hledají různé mapy, průvodce i jízdní řády. V předchozích letech byly v knihovně dostupné jízdní řády téměř všech evropských států. Některé železniční společnosti ale jízdní řády v knižní podobě již nevydávají. A také vzhledem k jejich dostupnosti na internetu zájem o platné jízdní řády poklesl. Přibývají ale

Foto archiv knihovny

návštěvníci, kteří dohledávají své předky pracující pradávně na železnici. Významnou skupinou jsou badatelé-historici, kteří získávají v knihovně důležité podklady pro vydávání svých publikací. Badatelé přijíždějí i ze zahraničí.

Do konce roku 2015 se vytvářely anotace (upoutávky z nejzajímavějších článků převážně zahraničních časopisů), které jsou k dispozici

v elektronické podobě na webových stránkách. Anotace jsou zveřejněny v TRISu (Transport Information System) na veřejném internetu (<http://tris.cd.cz/>).

TRIS je dokumentografická báze dat, která umožňuje získání informací o člancích z více než 70 převážně zahraničních odborných časopisů z oblasti dopravy od roku 1994 až do současnosti. K vybraným článkům poskytuje databáze TRIS krátké anotace (stručné obsahy článků) a příslušné bibliografické údaje. Tyto informace jsou v češtině. Originály všech článků z této báze dat jsou k dispozici v Ústřední technické knihovně dopravy. Od 1. ledna 2016 se do databáze TRIS nové záznamy již nedoplňují.

Ústřední technická knihovna dopravy se spolupodílí na vydávání *Vědeckotechnického sborníku Českých drah* – sborníku prací z oblasti železniční dopravy. Jeho cílem je umožňovat publikování především původních odborných prací řešících technické a technologické problémy a zásadní otázky z oblasti řízení, ekonomiky a ekologie ve vztahu k železniční dopravě. Sborník je zařazen na seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice, schválený Radou pro výzkum, vývoj a inovace Úřadu vlády ČR. Vychází zpravidla dvakrát ročně. Jeho vydávání započalo v roce 1995, do čísla 17 byl vydáván i v tištěné verzi a černobíle. Od čísla 18 vychází pouze na internetu (<http://www.ceskedrahy.cz/tiskove-centrum/magaziny-a-periodika/vedecko-technicky-sbornik-cd/-1893/>), je barevný, což znamená lepší reprodukci fotografií, grafů apod. Jeho vydávání řídí redakční rada složená z řad pracovníků Českých drah a odborníků vysokých škol i dalších institucí úzce spolupracujících s ČD.

Dnešní Ústřední technická knihovna dopravy je jednou z mála odborných neveřejných knihoven v České republice, která si dokázala udržet ve svém skoro stoletém vývoji kontinuitu a zůstává přes všechny problémy živým organizmem. Knihovna je díky svému specifickému zaměření i rozsahu významným zdrojem odborných informací. A naším přáním je, aby mohla toto své poslání – poskytovat odborné informace – plnit i v budoucnu.

Ústřední technickou knihovnu dopravy najdete na adrese: <http://odis.cd.cz/knihovna1.asp>.

MONIKA VITNEROVÁ ✉ Vitnerova@gr.cd.cz
EVA RUBKOVÁ ✉ Rubkova@gr.cd.cz

••• 1 Technické normy železnic – pozn. red.
••• 2 Dvě mezinárodní železniční organizace – pozn. red.

Život je dialog

Foto Martin Kibi Fořt

Jsou knihy, ve kterých nenajdete jediný dialog, jedinou přímou řeč. Ale to jsou spíše výjimky. Čtenář odchovaný filmovými dialogy po slovních přestřelkách touží. Každý si rád představuje, že by ve skutečném životě dokázal zformulovat trefnou a přesnou repliku, která by ostatním vyrazila dech, nebo jen tak hodit do placu hlubokomyslnou myšlenku – jako by se nechumelilo.

První, na co bychom měli adepty spisovatelského řemesla upozornit, je, že v literatuře se mluví jinak než ve skutečnosti. Poslouchat cizí rozhovory ve vlaku či frontě může být zajímavé, ale většinou se musíme přenést přes kvanta zmatečných vět, opakujících se motivů a chybějící kontext.

👤 V literatuře se mluví literárně – rychle, koncentrovaně a k věci.

👉 *Dialog – motor příběhu*

Na první pohled to možná tak nevypadá, ale dialog je opravdový motor příběhu. Pokud samotné prostředí přirovnáme například ke karoserii a děj k cestě, kterou autem vykonáme, dialog je motor, který auto pohání. Pokud jsou dialogy dobře vy-

stavěné, pak se nám celý příběh sune kupředu, pomocí různých dialogů dokonce pádí.

„Stoupáme?“

„Ne! Naopak! Klesáme!“

„Je to ještě horší, pane Smithi! Padáme!“

„Proboha! Vyhodte přítěž!“

„Poslední pytel je už vyprázdněn!“

(Jules Verne: Tajuplný ostrov)

👤 Každý mluví jinak. Stylem promluvy charakterizujeme jednotlivé postavy našeho příběhu.

👉 *Naslouchejte, odezírejte*

Co poradit začínajícím spisovatelům? Ať zkusí pozorně naslouchat ostatním, ať mají v běžném životě našpicované uši. Nemusí přímo „odposlouchá-

vat“ rozhovory, stačí jen vnímat samotný styl řeči, vyjadřování, tok vět, kaskády otázek a odpovědí. Je třeba poslouchat lidi na ulici, ve škole, na hřišti, v autobuse. Je pravděpodobné, že vysokoškolský profesor bude mluvit jinak než fotbalista, malá dívka se bude vyjadřovat jinak než postarší pán.

— Můžeme si zvolit jednoduchou větu a pak ji interpretovat různými postavami: *Probudil jsem se brzo ráno a venku pršelo.* Můžeme větu přiradit uvedeným aktérům – prodavačka, zamilovaný mládenec, ironický profesor, dřevorubec.

- „Bylo časně ráno a za okny ševalil tichý déšť.“
- „Koukám na budík, no, nic moc, a venku ještě leje jako z konve.“
- „Moc jsem toho nenaspala a do toho lijavce se mi už vůbec nechce.“
- „Inu, nejen málo spánku, ale i poněkud přehnaná vlhkost vzduchu.“

Pozor na vady řeči či nezvyklý slang. Autor chce třeba postavu výrazně odlišit tím, že špatně vyslovuje hlásku „r“. Měl by to naznačit popisem či náznakem. Doslovný přepis řeči této postavy jako „svatá puavda, ocelová ponouka, obuovský duak“ omrzí čtenáře už po dvou větách. Stejně dopadne, když autor nadužívá málo známé nářečí nebo slang. Ano, to vše se dá použít k odlišení postav, ale nic se nemá přehánět.

👤 Dialogem můžete popisovat nejen děj, ale i prostředí, jednající postavy a jejich charakteristické rysy fyzické nebo povahové.

👉 *Co vidím, to říkám*

Pokud autor kombinuje popis s přímou řečí, text se zrychlí a zároveň se stane i srozumitelnějším. Postupovat se dá samozřejmě i obráceně. Nudný a rozvláčný rozhovor může autor zkrátka jen pospat a shrnout.

👤 Dialog nikdy není pouhý záznam přímé řeči, jak ji kolem sebe slyšíte. I hovorovou řeč musíte literárně zpracovat, jinak by se nedala číst.

👉 *Kdo vás má, lidi, poslouchat?!*

Všimněte si, jak lidé mluví mezi sebou, jak často vyslovují nedokončené věty, jak si skáčou do řeči nebo jak někteří příliš používají nadbytečná slův-

Foto archiv autorů

ka jako „prostě, jako, hele“. Jak se při snaze vyslovit něco rychle zadržávají, používají různé zvukové výplně, citoslovce, „ééé“. Slovo od slova opsaná řeč by se četla opravdu velice obtížně.

— Nechte dvojici rozmlouvat na dané téma. Ostatní hovor zapíší. Všimněte si posunu mezi větami skutečně pronesenými a literárně funkčními.

Při stavbě dialogu nezapomeňme účastníky literárních dílen upozornit na další důležitou věc. Když mluvíme, všelijak se tváříme, šklebíme, smějeme se, gestikulujeme rukama, ukazujeme. Přímou opsaný dialog bez dalších úprav či uvozovacích vět by byl nečitelným a nesrozumitelným i z těchto důvodů.

👤 Uvozovací věty přímé řeči jsou jako oheň: Dobrý sluha, ale zlý pán! Někdy výborně doplňují řečenou větu, často jsou však pro živý dialog učiněnou pohromou.

👉 *Úskalí úvozů*

V předchozím odstavci jsme se zmínili o uvozovacích větách. Nyní si řekneme, jaká úskalí v sobě skrývají. A věřte, že obrovská. U dětí nezaškodí si v literární dílně zopakovat, co přesně je přímá řeč a k čemu je uvozovací věta.

👤 Přímá řeč je textem, který bychom v komiksu dali do bubliny. Uvozovací věta přímou řeč v textu uvádí, tedy říká nám, kdo a jak přímou řeč vyslovuje.

— Vyzvěme mladší účastníky, ať najdou v knihách tři způsoby zápisů:

- Přímou řeč, za kterou následuje uvozovací věta. „Dneska bych se už do zasněženého lesa pro jahody nevydala,“ usmála se Maruška a poklepala na nový mrazák.
- Uvozovací větu předřazenou přímé řeči. Z okna chaloupky se ozvalo zaskřehotání: „A víte kolik éček je v těch perníčkách, kterými se právě ládujete?“
- Přímou řeč rozdělenou uvozovací větou. „Ty mlíčňáku,“ zasípala mu u nohy zakutálená přílba, „okamžitě mi vrať moji hlavu!“

Nejčastější chybou, kterou najdete i v běžně vydávané beletrii, jsou nadbytečné uvozovací věty plné příslovčí a přídavných jmen, které pouze opakují informaci v dialogu již řečenou.

— Ukažme si jednoduché příklady.

- „Už tě mám opravdu dost!“ vykřikla rázně.
- „Ehm, mohl bych se vás případně na něco, ehm, optat?“ ptal se nesměle.
- „Ach, to je ale krása,“ pronesla s užasým výrazem.
- „A teď uvidíš, co hrozného s tebou provedu!“ zavyl hrozivě.

👉 **V jednoduchosti je krása**

Pokud si autor pomáhá zbytečně vysvětlujícími uvozovacími větami, znamená to, že buď nevěří sobě, nebo ještě hůř, že nevěří čtenáři. Namísto uvozovacích vět stačí pozměnit dialog tak, aby bylo jasné, co se děje, aniž by bylo nutné okolnosti přímé řeči rozepisovat.

👤 V přímé řeči použijte minimum vykřičníků.

Autor sdělení by si měl uvědomit, že mnohdy má větší důraz drsná věta zakončená tečkou. Třeba věta „Tak jsem tě konečně dostal, Bille.“ má bez vykřičníku tu pravou osudovost. Šetřete tedy vykřičníky.

👤 Nebojte se jednoduchých sloves.

Jedno osobní pravidlo, s nímž nemusí začínající autoři souhlasit. Zkuste používat jednoduchá slovesa „řekl, řekla, zeptal, zeptala se“ místo toho, že byste po každé přímé řeči museli vymýšlet po každé co neoriginálnější sloveso. To už je lepší snad nepoužívat uvozovací věty žádné.

— Stačí opět příklad:

- „Myslel sis, že mě dostaneš?“ zařval bledý vzteky.
- „Já tebe? Vždycky,“ zazubil se.
- „Tak to tedy ne,“ vyštěkl.
- „Vsadíme se?“ zasípal.

Zkuste uvozovací věty nahoře vynechat, anebo jen sem tam doplnit jednou „řekl“ a podruhé „zeptal se“. Celá scénka rázem získá jiný rytmus. Vězte, že méně je někdy více.

👤 Dialog se vede proto, aby na sebe lidé reagovali.

👉 **Slyšíme se?**

Někdy se autorům přímou řeč nepodaří zkrotit a místo dialogu dvou postav, které na sebe reagují, čte čtenář dva monology. Dialog v sobě nese nejen informace o ději, o prostředí, ale především má v sobě konflikt a vyhraněné emoce. Právě do rozhovoru se otiskují lidské charaktery.

👉 **Hrdina hláškuje**

Všichni známe filmové „hlášky“ a citujeme památané věty ať už z českých, nebo světových filmů. James Bond říká „Protřepat, nemíchat!“ a v *Mařečku*, *podejte mi pero* zazněla nesmrtelná věta „Hliník se vodstěhoval do Humpolce“. Tyto jednoduché, úderné či vtipné věty (tzv. wisecracky) najdeme také v literatuře. Je jasné, že ve skutečném životě by člověk žádné závěrečné přiléhavé prohlášení nepronesl. Ale právě proto knížky čteme. Lidé v nich mluví zkrátka jinak.

Další cvičení k tomuto textu, ukázky a náměty pro práci na vytváření dialogů naleznete v elektronické verzi tohoto článku na <http://ctenar.svkkl.cz>.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA a KLÁRA SMOLÍKOVÁ

Děti prožily Noc na Karlštejně

Tento kultovní muzikál se nám stal předlohou pro naši letošní *Noc s Andersenem*. Opět po roce ožily stovky knihoven dětskými hlasy i po zavírací době a děti i knihovnice zažily oblíbené nocování v knihovně. Nejen že jsme na tuto noc proměnili prostory chodovské knihovny na komnaty hradu Karlštejn, ale tomuto tématu jsme přizpůsobili i večeri a vše ostatní. Po krátkém úvodu, kdy se děti seznámily s císařem Karlem IV., nejúžasnějším panovníkem naší historie, jsme se s nimi vydali ven. Prvním úkolem, který je čekal, byl rytířský turnaj; samozřejmě jsme měli vzhledem k bezpečnosti místo živých koní pouze dřevěné a „rytíři“ nebojovali proti sobě, ale sbírali na dřevce kroužky. I tak si to děti užily. Poté se proběhly po parku, kde hledaly ukryté sochy z Karlova mostu.

Následovala zasloužená večeře. Na tu jsme jim připravili pečené maso, chléb a zeleninu. Velmi nás pobavila odpověď jednoho z dětí na otázku jiného: „A čím budeme to maso jíst?“ – „No přece rukama, když jsme ve středověku!“ Po večeři se děti přesunuly do dětského oddělení, kde na ně čekaly společné úkoly. Prvním z nich byl dvorský tanec. Přiznám se, že jsem byla zvědavá, jak ho děti přijmou. Velmi mě překvapily – po pár ukázkách kroků se všechny pustily do tance a skvěle se u toho bavily. Po tanci hledaly pomocí nápověd knihy, u kterých byly ukryty manželky Karla IV. Společnou část úkolů jsme zakončili představe-

Při předvádění středověkých nemocí se děti bavily

Foto Diana Urbanová

ním středověkých nemocí, u čehož se děti opravdu vyřádily. Pak ještě skládaly puzzle staveb Karla IV., psaly pohledy nebo vyplňovaly elektronický kvíz, který k výročí narození Karla IV. připravilo Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského. Po splnění těchto úkolů nastalo to, co děti nejvíce ocenily – volná zábava. Měly k dispozici celé dětské oddělení a mohly si najít zábavu podle svého. Takže si kreslily, četly, hrály různé společenské hry anebo si povídaly. Večeřku jsme jim udělali ve dvě hodiny v noci, ale ještě i více než po hodině se z některých koutů ozývalo špitání. O to těžší pak bylo ranní vstávání. Na děti čekala snídaně a poslední úkol. Jednotlivá družstva měla přečíst, převyprávět nebo zahrát pověst na téma Karel IV. a Chodov, kterou si večer vymýšlely. Na závěr, stejně jako šenk Pešek v *Noci na Karlštejně*, získaly rytířské ostruhy. Za splnění všech úkolů byly pasovány na rytíře. Poté už se unavené, ale spokojené rozešly domů. Na nás zbylo proměnit hrad Karlštejn zpět na dětské oddělení a těšit se společně s dětmi na další ročník *Noci s Andersenem*.

Za Městskou knihovnu Chodov

MARIE VALENTOVÁ

Do knihovny i do kina

Letos již podruhé proběhlo v prostorách Knihovny města Plzně promítání festivalu dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět*. Jeho cílem je přiblížit osudy lidí, ukázat, jak se žije daleko od svobody, míru a demokracie. Dokumentární filmy festivalu přináší informace zaměřené na sociální tematiku, životní prostředí, ale přede-

vším na lidská práva, zahraniční politiku a na společenská témata, která poukazují na palčivé problémy současnosti, na zločiny, o kterých by se svět jinak nedozvěděl. Tvůrci festivalu doufají, že mezinárodní medializace těchto otázek může pomoci při řešení a zmírnění současných problémů. Festival se snaží u svých diváků podporovat

občanské uvědomění, osvobození od předsudků a mýtů a povzbuzovat jejich spoludopovědnost za chod společnosti. Regionální pobočka společnosti *Člověk v tísni* nabídla veřejnosti v Polanově síni KMP dvě projekce, které se těšily velkému zájmu. Film *Milosrdné radikálky* přinesl téma emancipačních trendů uvnitř katolické církve, dokument *Koudelka fotografuje Svatou zemi* potěšil obdivovatele díla významného českého fotografa Josefa Koudelky. Promítací sál byl zcela plný

Časlavští autoři představují své knihy

INSPIRACE Z KNIHOVEN

V únoru a březnu jsme v knihovně uspořádali dvě čtení časlavských autorů. Jako první vystoupila Jaroslava Hofmanová, která vydala již pět knih, tři z nich také v elektronické podobě. Pouze elektronicky jí pak vyšla kniha *Víc než láska*. V současnosti svoje příběhy autorka publikuje také v časopisech *Překvapení*, *Napsáno životem* a *Napsáno životem – Tajemné příběhy*. Spisovatelka si pro čtenářky a čtenáře připravila poutavé povídky o tom, jak vznikaly její novely *V sevření osudu* a *Láska není minulost*, stejně tak popsala ne snadnou cestu svého prvního románu *Žiznivě sny* na knižní pulty. Na závěr přečetla krátkou ukázkou z knihy povídek o zvířecích miláčcích s názvem *Příběh věrné kočky*.

K akci *Březen – měsíc čtenářů* jsme se přidali autorským čtením Aleše Pitzmose, který rovněž žije a tvoří v Časlavi. Publikuje také pod pseudonymy Alec Palmer a Aleš Pospíchal. Jeho prvním úspěchem ve světě literatury bylo první místo v literární soutěži *Cena Karla Čapka* v kategorii

a příjemným překvapením pro nás organizátory byla návštěva manželského páru, který na toto představení vážil cestu až ze Sušice. Malý dodatek pro nezasvěcené – věřte, že ze Sušice do Plzně je cesta dlouhá.

Mimo představení pro veřejnost probíhaly objednané projekce pro školy, vše s mottem „Hledání domova“. Dokumentární filmy v rámci festivalu *Jeden svět* předkládají i mladým lidem závažná témata a ptají se jich na řešení. Mě osobně složitost zobrazené situace mnohdy odrazuje, je těžké se ptát a nenacházet jednoduchou odpověď. Přístup mladých lidí byl ale zcela otevřený, zkoumavý a nezatížený předsudky. Možnost sledovat film *Dům plný snů* nebo *Můj džihád* v jejich společnosti byla povzbudivým zážitkem. S touto myšlenkou se budeme těšit na příští ročník.

Za knihovnu města Plzně

MARTINA KOŽIŠEK OUŘADOVÁ
MARKÉTA SKÁLOVÁ

povídka, které obsadil v roce 2010. Jeho tvorba je velmi rozmanitá, rozpíná se od dobrodružných románů přes knihy z daleké historie až po vědecko-fantastickou literaturu. Autor zmínil svou vášeň pro psaní, kterou měl už od dětství, a jako důkaz předložil svůj první rozsáhlejší text, psaný vlastnoručně ve dvanácti letech. Představil posluchačkám a posluchačům dobrodružné knihy *Démoni pralesa*, *Srdce Sahary* a *Ztracené město*. Přečetl ukázkou z historických knih *Znamení rodu* a *Temnota rodu*. Na rozdíl od dosud představených knih reprezentuje jeho nejnovější román *Světlo pulsaru* žánr sci-fi. A opět nechyběla krátká ukázkou. V závěru akce autor všechny přítomné nalákal na titul *Kamenní strážci*, který by měl vyjít v červenci letošního roku.

My, knihovnice, máme velkou radost, že jsme mohly představit čtenářkám a čtenářům autory, jejichž domovským městem je Čáslav, a uvést je do povědomí širší veřejnosti.

PETRA MORAVCOVÁ

LITERÁRNÍ VÝROČÍ

Před 55 lety, **2. 7. 1961**, zemřel americký spisovatel **Ernest Hemingway** (* 21. 7. 1899), nositel Pulitzerovy ceny (1953) za novelu *Stařec a moře* a Nobelovy ceny za literaturu (1954), autor slavných románů *Fiesta*, *Sbohem, armádo*, *Komu zvoní hrana* či *Pohyblivý svátek* a mnoha novel a povídek i jediné hry *Pátá kolona*.

Před 70 lety, **5. 7. 1946**, se narodila česká spisovatelka a literární teoretička **Daniela Hodrová**, nositelka Státní ceny za literaturu (2011), Ceny Franze Kafky (2012) a ceny Magnesia Litera – Kniha roku (2016) za román *Točité věty*; autorka románové trilogie *Trýznivé město* (*Podobojí*, *Kukly*, *Théta*) a románů a próz *Město vidím...*, *Perunův den*, *Ztracené děti*, *Komedie* a *Vyvolávání* a řady literárně-teoretických a esejistických knih (*Hledání románu*, *Román zasvěcení*, *Místa s tajemstvím*, *Citlivé město*, *Chvála schoulení* aj.).

Před 145 lety, **10. 7. 1871**, se narodil francouzský romanopisec, kritik a esejista **Marcel Proust** († 1922), který se proslavil sedmidílným románovým cyklem *Hledání ztraceného času* (1913–1927; poslední tři díly vyšly posmrtně); za druhý díl byl Proust vyznamenán Goncourtovou cenou (1919). Česky vyšly také knihy *Dnové četby*, *Radosti a dny*, *Eseje a nedokončený* (posmrtně vydaný) román *Jean Santeuil*; samostatně byla vydána také *Swannova láska*, druhá část prvního dílu *Hledání*.

Před 85 lety, **10. 7. 1931**, se narodila kanadská spisovatelka **Alice Munroová**, nositelka Nobelovy ceny za literaturu (2013), která se proslavila svými povídkami (i její jediný román má formu povídek); česky vyšel výbor z povídek *Už dávno ti chci něco říct* a jiné povídky a zatím pět povídkových souborů: *Nepřítel, přítel, ctitel, milenec, manžel, Útěk, Příliš mnoho štěstí, Drahý život* a *Láska dobré ženy*.

Před 160 lety, **11. 7. 1856**, zemřel **Josef Kajetán Tyl** (* 1808), český dramatik, režisér, herec, překladatel, divadelní kritik, spisovatel a novinář, z jehož díla jsou neznámější hry *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka* (obsahuje píseň „Kde domov můj“), která se později stala českou hymnou), *Tvrdohlavá žena*, *Paličova dcera*, *Strakonický dudák aneb Hody divých žen*, *Lesní panna aneb Cesta*

ČERVENEC

do Ameriky, *Jiříkovo vidění*, *Krvavý soud aneb Kutnohorští havíři*, *Jan Hus* aj.

Před 60 lety, **16. 7. 1956**, se narodil americký dramatik a scenárista **Tony Kushner**, který se proslavil dvojdílnou hrou *Andělé v Americe – Milénium se blíží* (Pulitzerova cena a cena Tony za nejlepší hru) a *Perestrojka* (cena Tony); scenárista filmů Stevena Spielberga *Mnichov* (s E. Rothem) a *Lincoln*, za které byl nominován na Oscara.

Před 90 lety, **23. 7. 1926**, se narodil **Ludvík Vaculík** († 2015), český prozaik, fejetonista, publicista, autor manifestu *Dva tisíce slov* a zakladatel samizdatové edice Petlice (založena 1971), autor románů *Rušný dům*, *Sekyra*, *Morčata*, *Český snář*, *Jak se dělá chlapec*, *Loučení k panně*, fejetonistických knih *Sóla pro psací stroj*, *Jaro je tady*, *Stará dáma se baví*, *Poslední slovo* a řady dalších knih.

Před 130 lety, **24. 7. 1886**, se narodil japonský prozaik, dramatik a esejista **Džuničiró Tanizaki** († 30. 7. 1965), považovaný za nejvýznamnějšího japonského spisovatele 20. století; česky vyšly jeho romány a novely *Sestry Makiokovy*, *Most snů*, *Deník bláznivého starce*, *Klíč*, *Milenci z Jeda* aj.

Před 160 lety, **26. 7. 1856**, se narodil anglický dramatik, prozaik a esejista irského původu **George Bernard Shaw** († 1950), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1925), autor her *Živnost paní Warrenové*, *Caesar a Kleopatra*, *Majorka Barbara*, *Černá dáma sonetů*, *Androkles a lev*, *Dům zlomených srdcí*, *Zpět k Methusalemovi*, *Svatá Jana*, *Milionářka* a řady dalších; podle jeho nejslavnější hry *Pygmalion* vznikl slavný muzikál *My Fair Lady*.

Před 80 lety, **28. 7. 1936**, se narodil český spisovatel, dramatik, scenárista a politik **Milan Uhde**. Je autorem řady divadelních i rozhlasových her a dramaturgií, k neznámějším patří *Král Vávra*, *Výběřčí*, *Balada pro banditu*, *Modrý anděl*, *Velice tiché Ave* či *Zázrak v černém domě*; velkou pozornost vzbudila i jeho autobiografie *Rozpomínky – Co na sebe vím*.

Před 160 lety, **29. 7. 1856**, zemřel **Karel Havlíček Borovský** (* 1821), český básník, novinář, ekonom a politik, který je považován za zakladatele české žurnalistiky, satiry a literární kritiky; k neznámějším dílům patří básně *Tyrolské elegie*, *Král Lávra*, *Křest svatého Vladimíra* a *Epigramy* či cestopis *Obrazy z Rus*. V letech 1851–1855 pobýval ve vyhnanství v rakouském Brixenu.

Veřejné knihovnictví v Británii řečí statistických ukazatelů

V knihovně sněmovny parlamentu právě vyšla zpráva o současné situaci veřejných knihoven v Británii (*House of Commons. Briefing paper No. 5875, 15 April 2016, by John Woodhouse & Noel Dempsey*) – a není to vždy veselé čtení. V letech 2010–2016 bylo otevřeno 77 nových budov, ale zároveň zavřeno 110 stávajících. Podle jiné statistiky přišli britští čtenáři během tohoto období o 178 knihoven. Návštěvnost knihoven v období let 2005–2015 klesla z 331 milionů na 248 milionů osob, počet knih z 102 milionů na 74 milionů, počet zaměstnanců z 25 677 na 16 802. Myslím, že úbytek kvalifikovaných stálých zaměstnanců je ze všech těchto ukazatelů ten nejzávažnější. Čtenáři potřebují zvýšenou odbornou péči, aby se do knihoven vrátili.

Zatímco počet stálých zaměstnanců veřejných knihoven dlouhodobě klesá, počet dobrovolníků naopak stoupá. V roce 2007 jich zde pracovalo 11 279, v roce 2015 už dokonce 37 692. Počet dobrovolných pracovníků tak stoupl do té míry, že od roku 2012 převyšuje počet stálých placených zaměstnanců, v současné době dokonce více než dvojnásobně! Prudký nárůst dobrovolníků může odrážet angažovanost britské kulturní veřejnosti i to, že jí osud veřejných knihoven není lhostejný – a je tak nadějí pro celé zdejší veřejné knihovnictví.

Přístup k internetu v knihovnách v období let 2005–2012 má také dlouhodobě vzrůstající tendenci (z 36 094 počítačových terminálů s přístupem ke katalogu knihovny i internetu vzrostl na 40 088). V posledním roce sice začal tento ukazatel klesat, ale je možné, že pokles je pouze dočasný. Někteří uživatelé internetu nemají doma dostatečné technické vybavení a jsou závislí na internetovém přístupu, který jim poskytuje knihovna.

Statistiky ukazují, že knihoven ubývá, a veřejnost je tím znepokojena. O problému se píše v novinách, diskutovalo se o něm na schůzi odborové organizace *Unison* a na konferenci učitelů. Učitelé mají také určité obavy v souvislosti s rušením školních knihoven. Jeden pedagogický odborník prý prohlásil, že „žáci mohou číst na iPadech“ (<http://www.bbc.co.uk/news/education-35940002>).

Na severolondýnském kopci, kde bydlím, mám přístup ke třem knihovnám. Velká původní budova je na vrcholku kopce, kam lidé chodí nakupovat. Na dvou stranách pod kopcem jsou malé pobočky pro ty místní obyvatele, kteří nechťejí nebo nemohou chodit do kopce. Bylo to původně skvěle naplánováno. V místních novinách ale proběhla zpráva, že se možná postaví nová malá knihovna na parkovišti za velkou knihovnou a původní budova se přestaví na bytové jednotky (něco podobného se už stalo v jedné z malých poboček pod kopcem – její nová budova vypadá docela hezky, ale přeci jen je to pro místní občany změna).

Osobně jsem veřejnou knihovnu nenavštívila několik let. Pro vědeckou práci mám *British Library* a pro rekreační četbu předplatné ve velké soukromé knihovně *London Library*. Protože více než polovina mé četby je v češtině, kupuji knihy prostřednictvím internetu. Naše rodina patří mezi menšinu, která i nadále čte, ale do veřejné knihovny vstoupí zřídka. Otázka je, jak se k četbě staví jiné rodiny nebo lidé, pro které jsou knihy vzhledem k ceně, i když nižší než dříve, nedostupné.

Ráda bych napsala optimističtější článek o rozvoji veřejných knihoven v Británii. Přála bych si, aby naši potomci měli ke kulturnímu zázemí, které veřejné knihovny poskytují, stejně pozitivní vztah jako naši předkové. Na závěr tohoto povídání a pro povzbuzení alespoň zmíním, že *The Reading Agency* (<https://readingagency.org.uk>) právě vydala výsledky nového výzkumu, ve kterém dokazuje, že četba pro potěšení dělá lidem dobře a přispívá k jejich pohodě.

ČTENÁŘ INFORMUJE

Prázdninové dvojčíslo Čtenáře v rozsahu 60 stran vychází 28. července 2016.

Přejeme Vám pohodovou dovolenou a příjemné čtení.

Vaše redakce

Univerzitní knihovna ve finském Lahti upevňuje svoji úlohu v oblasti mediální a informační gramotnosti studentů.

Knihovna začala na tomto poli spolupracovat se vzdělávacími institucemi v regionu na všech stupních. Pozornost akademických knihoven se ve Finsku stále více zaměřuje na uspokojení rostoucí poptávky po kvalitních a ověřených informacích tzv. *Google Generation* (nová generace studentů, kteří se již narodili do digitálního věku a s novými technologiemi vyrůstali) – ta hledá většinu odpovědí na své otázky na internetu. Veřejné a akademické knihovny ve Finsku se podílejí na výuce v oblasti informační gramotnosti na středních školách mnohem více než dříve. Knihovníci se zaměřují na rozvíjení kritického myšlení a při práci s informacemi využívají své praktické zkušenosti. „Generace Google“ se při hledání a zpracování informací chová jinak než generace předchozí. Její přístup k tradičním formám výuky je velmi kritický na všech úrovních vzdělávání, její příslušníci používají všechny prostředky moderní komunikace a přes internet vytvářejí své virtuální komunity. Knihovníci ve Finsku se snaží, aby se informační a knihovnické služby staly nedílnou a přirozenou součástí celého vzdělávacího procesu i pro tuto generaci. Spolupráce akademické knihovny a dalších vzdělávacích organizací je také zaměřena na celoživotní učení, a tak změny v životě dnešních studentů nemohou být ignorovány. Knihovny musí akceptovat a využívat rostoucí roli digitálních technologií, internetu a sociálních médií. (*IFLA Journal* – Volume 41, Number 4, December 2015, s. 308–316)

Státní knihovna v Berlíně má již pátým rokem svoji stránku na Facebooku a úspěšně ji využívá k propagační činnosti knihovny.

Velmi populární byla zpráva z natáčení s filmovou hvězdou Tomem Hanksem před budovou knihovny na slavné ulici Pod Lipami, která zaznamenala 4600 fanoušků, ještě větší úspěch měla fotografie lišky na římsce knihovny (tu si oblíbilo na 11 000 fanoušků facebookové stránky). U dnešní mladé generace vyhrávají právě takové netrardiční zprávy, které trochu zavánějí bulvárem. Počátky budování stránky Státní knihovny na Facebooku byly těžké; počet fanoušků rostl pomalu, ale vytrvale. Zpočátku se jednalo pouze o možnost vyzkoušet si něco nového, ale v roce 2014 zveřejnila

Státní knihovna novou *Strategii sociálních médií*, která zahrnuje i komunikaci s uživateli na sociálních sítích. Knihovna chce oslovit především mladé uživatele a potkávat se s nimi v jejich virtuálním světě. Facebooková stránka se stala postupně důležitým komunikačním kanálem a pro mnoho uživatelů knihovny i jediným. Uživatelé zde kladou dotazy, okamžitě získávají informace a přímou reakci knihovníků vítají. Odpovědi mohou číst (a zapojit se do vzájemné komunikace) další stovky uživatelů. Obsah stránky dnes tvoří menší tým volně sdružených kolegů z celé knihovny. Knihovníci pochopitelně musí dodržovat platnou legislativu – především z oblasti autorského práva, takže nemohou kopírovat všechny obrázky, jak je často na Facebooku zvykem. Knihovníci si na tento moderní komunikační kanál již zvykli a oceňují na něm především rychlou zpětnou vazbu od uživatelů.

(*Bibliotheks Magazin* – Jahrgang 11, Ausgabe 31, Nr. 1/2016, s. 27–30)

Také na Slovensku zaujala odborníky myšlenka tzv. *Lidské knihovny*.

Prvotní nápad pochází z Dánska, kde je budování těchto „knihoven“ součástí projektu *Zastavte násilí*. Cílem zájmového projektu je boj proti násilí, předsudkům a stereotypům, a to formou rozhovorů různých typů lidí, mezi kterými by jinak patrně nikdy nedošlo k interakci. Myšlenka je založena na běžné praxi ve veřejných knihovnách – k dispozici je katalog „knih“ s jejich krátkým popisem (knihami jsou lidé s určitou životní zkušeností, často s těžkým životním údělem a společností „zaškatulkovatelní“). Tito lidé souhlasí s tím, že si budou povídat se čtenářem knihovny a odpovídat při této „výpůjčce“ na otázky. Rozhovor probíhá tváří v tvář, jeho cílem je rozšíření obzoru čtenářů, vzdělávání, nacházení něčeho společného. *Lidské knihovny* jsou speciálními akcemi veřejných knihoven; pokud má knihovna zájem o podobnou aktivitu, musí nejprve kontaktovat Organizaci lidských knihoven a akci v ní zaregistrovat. Ta vedle povolení poskytne knihovně i pomoc a podporu při samotné organizaci akce. Tyto aktivity podporují tolerantní pohled na svět a umožňují pochopit neznámé a složité životní situace.

(*Bibliotheca Universitatis* – Ročník 11, č. 2/2015–2016, s. 22–23)

Úplný přehled novinek najdete na adrese

<http://ipk.nkp.cz/knihovnicko-institut/knihovna-knihovnicko-literatury/Prirustky.htm>

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Biblioteki za rubežom 2015: odkrytyj dostup: sborník. [Knihovny v zahraničí: otevřený přístup: sborník.] Moskva: Centr knigi Rudomino, 2015. 359 stran: ilustrace, grafy.

ISBN 978-5-00087-067-9 Kfe 40.267

Materialy II Mezdunarodnogo kongressa „Biblioteka kak fenomen kultury“: Minsk, 22–23 oktjabrja 2014 g. / sostavitel' A. A. Suša. [Materiály z mezinárodního kongresu „Knihovna jako fenomén kultury“: Minsk, 22.–23. října 2014.] Minsk: Nacional'naja biblioteka Belarusi, 2014. 346 stran: ilustrace.

ISBN 978-985-7039-48-7 Kfd T 240585

Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2014. III díl, Knihovny a vydavatelská činnost / zprac. kolektiv autorů. Praha: NIPOS – Centrum informací a statistik kultury, 2015. 60 stran: převážně grafy a tabulky.

ISBN 978-80-7068-259-1 Kq 9.832/B

Architektura knihoven

Gunnar Birkerts: National Library of Latvia, Riga. [Gunnar Birkerts: Národní knihovna Lotyšska, Riga.] Stuttgart; London: Edition Axel Menges, 2015. 59 stran: ilustrace (převážně barevné), plány. Opus, 70.

ISBN 978-3-932565-70-0 Aac E 66012

Organizace knihovních fondů

MORAWIEC, Barbara Maria. Biblioblog w pigułce: poradnik dla bibliotekarzy. [Biblioblog v kostce: příručka pro knihovníky.] Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2014. 114 stran: ilustrace. Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza, 22.

ISBN 978-83-64203-36-7 Oaagb 40.240

PLASSARD, Marie-France a Gordon DUNSIRE. RDA around the world. [RDA ve světě.] London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2015. xv, 234 stran: grafy, tabulky.

ISBN 978-1-138-89889-9 Odabb 40.202

Sítě knihoven

German National Library: reading, listening, understanding / text and editing Barbara Fischer, Stephan Jockel, Natalie Kromm; translation Mark Hudson. [Německá národní knihovna: četba, naslouchání, porozumění.] Leipzig; Frankfurt am

Main: German National Library, 2012. 54 stran: barevné ilustrace.

ISBN 978-3-941113-38-a1 Taa 9.828/B

OSIPOVA, I. P., red. Biblioteka v obščestve: razmyšlenija o missii Rossijskoj gosudarstvennoj biblioteki v XXI veke. [Knihovna ve společnosti: úvahy o poslání Ruské státní knihovny v 21. století.] Moskva: Paškov dom, 2015. 141 stran.

ISBN 978-5-7510-0636-5 Taa H 106418

Služby knihoven

KELLER-LOIBL, Kerstin a Susanne BRANDT. Leseförderung in Öffentlichen Bibliotheken. [Propagace četby ve veřejných knihovnách.] Berlin; München; Boston: De Gruyter Saur, 2015. ix, 201 stran: ilustrace. Praxiswissen.

ISBN 978-3-11-033688-7 Sf 40.253

ROSS, Catherine Sheldrick. The pleasures of reading: a booklover's alphabet. [Potěšení z četby: abeceda milovníka knih.] Santa Barbara, California; Denver, Colorado; Oxford, England: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC, 2014. xi, 270 stran.

ISBN 978-1-59158-695-1 Sf 40.197

KNIHOVĚDA

Humanismus v rozmanitosti pohledů: farrago festiva Iosepho Hejnic nonagenario oblata / k vydání připravili Anežka Baďurová, Kamil Boldan, Andrea Jelínková a Marta Vaculínová. Praha: Knihovna AV ČR, 2014, 488 stran: ilustrace (některé barevné), faksimile, 1 erb.

ISBN 978-80-86675-27-5 X 40.268

KÁŇA, Pavel. Zapomenuté knihařské dovednosti. Praha: Pavel Káňa – vydavatelství Knihař, 2015. 324 stran: ilustrace. Základní řada odborných publikací, 14. svazek.

ISBN 978-80-86292-83-0 Xa 40.255

KURSCHUS, Stephanie. European book cultures: diversity as a challenge. [Evropské knižní kultury: diverzita jako výzva.] Wiesbaden: Springer VS, 2015. 383 stran.

ISBN 978-3-658-08059-4 Xa 40.227

Studia Bibliographica Posoniensia 2015 / zostavovateľka Miriam Poriezová. V Bratislave: Univerzita Bratislava, 2015. 203 stran: ilustrace, faksimile.

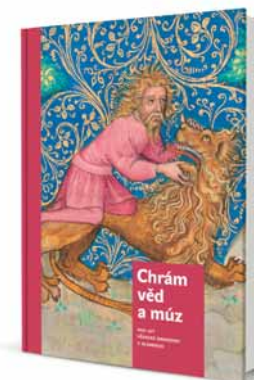
ISBN 978-80-89303-47-2

ISSN 1337-0723 X 40.263

Vitrína s tisky pocházejícími z klášterů zrušených v osmdesátých letech 18. století. V popředí kolorovaný výtisk druhého vydání Mattioliho herbáře

Opatovický misál z druhé poloviny 14. století je jedním z mála dochovaných rukopisů zhotovených v pražské dvorské dílně Karla IV.

Nejmenší kniha ve fondu Vědecké knihovny v Olomouci, tzv. *Videňská kuchařka* z roku 1906 o rozměrech 24×22 mm

450 let Vědecké knihovny v Olomouci

malé ohlédnutí
za velkolepou
výstavou

Pohled do hlavního výstavního sálu Vlastivědného muzea v Olomouci, bývalého kostela sv. Kláry, kde byla umístěna expozice o historii VKOL – právě v tomto prostoru knihovna po celé 19. století sídlila

V expozici věnované nejstarším památkám knihovny nechyběla ani dosud prakticky neznámá, ovšem o to cennější rukopisná kruhová mapa světa z doby kolem roku 1485

Jedna z kulturních památek ve fondu Vědecké knihovny v Olomouci, *Evangeliiář zábrdovický*, románský kodex ze třetí čtvrtiny 11. století

Z novějších tisků vystavovala knihovna například *Ilseu, princeznu tripoliskou* (1901), která je díky ilustracím Alfonse Muchy považována za vrchol secese v knižní kultuře

Jubilejní 40. seminář knihovníků muzeí a galerií v Muzeu východních Čech v Hradci Králové

13.–15. září 2016

MUSEUM
MUZEUM VÝCHODNÍCH ČECH
V HRADCI KRÁLOVÉ

*Z loňského setkání knihovníků v Brně
(foto Andrea Bratrů Velnerová)*

**Na seminář je možné se přihlásit
do 10. 7. 2016.**

Ve dnech 13.–15. září 2016 se uskuteční v pořadí 40. seminář knihovníků muzeí a galerií, který pro své členy i zájemce z řad odborné veřejnosti tradičně připravuje Knihovnická komise při Asociaci muzeí a galerií České republiky, z. s. V letošním roce se organizace semináře ujalo Muzeum východních Čech v Hradci Králové. Odborný program semináře bude věnován novým katalogizačním pravidlům RDA a ochraně knihovních fondů v muzeích a galeriích. Zvláště bude připomenuta čtyřicetiletá tradice konání seminářů knihovníků muzeí a galerií.

Novinky a aktuální témata z oboru přiblíží účastníkům přední odborníci z muzeí, galerií, knihoven a odborných škol. Seminář svou účastí podpoří zástupci Ministerstva kultury České republiky, Asociace muzeí a galerií ČR a Svazu knihovníků a informačních pracovníků. Program semináře a přihlášky jsou zveřejněny na stránkách Muzea východních Čech v Hradci Králové (<http://www.muzeumhk.cz>) a na stránkách Asociace muzeí a galerií ČR (www.cz-museums.cz) pod záložkou Knihovnická komise.

Případné dotazy zodpoví za pořadatele Ivana Nývtová (i.nyvtova@muzeumhk.cz),
předsedkyně knihovnické komise PhDr. Štěpánka Běhalová, Ph.D. (behalova@mjh.cz)
nebo tajemnice Mgr. Iveta Mátllová (iveta.matlova@slovackemuzeum.cz).